

ШЕСТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

Първо заседание

Вторник, 2 юли 1974 г.

(Открито в 15 часа)

Председател д-р Владимир Бонев: Другарки и другари народни представители! В заседателната зала има необходимият брой народни представители и съгласно Конституцията Народното събрание може да започне своята работа. Откривам единадесетата сесия на Шесто Народно събрание.

Предлагам на настоящата сесия да бъдат разгледани следните въпроси:

1. законопроект за утвърждаване на нормативните укази, издадени от Държавния съвет на Народна република България за времето от 25 април до 15 юни 1974 г.;

2. законопроект за опазване на селскостопанското имущество;

3. законопроект за държавен и народен контрол;

4. законопроект за Държавния архивен фонд;

5. законопроект за изменение на Закона за застраховане на имущества;

6. законопроект за изменение на чл. 13 от Закона за всеобщата военна служба в Народна република България;

7. предложение от председателя на Държавния съвет на Народна република България за промени в състава на Държавния съвет;

8. предложение от председателя на Министерския съвет на Народна република България за промени в състава на правителството;

9. приемане на обръщение към парламентите на европейските страни.

Има ли други предложения по дневния ред? — Няма.

Моля народните представители, които са съгласни с така предложените дневен ред, да гласуват. Мнозинство, приема се.

Пристъпваме към разглеждане на точка първа от дневния ред:

Законопроект за утвърждаване на нормативните укази, издадени от Държавния съвет на Народна република България за времето от 25 април до 15 юни 1974 г.

Ръководството на Държавния съвет ни уведоми, че няма да прави доклад по законопроекта предвид на приложените към него подробни мотиви.

(Мотивите и текстът на законопроекта — приложение № 1, I)

Има думата докладчикът на Законодателната комисия народната представителка Димитрина Русинова.

Димитрина Русинова: Другарки и другари народни представители! Законодателната комисия разгледа законопроекта за утвърждаване на нормативните укази, издадени от Държавния съвет на Народна република България за времето от 25 април до 15 юни 1974 г.

Комисията предлага на Народното събрание да приеме законопроекта, както е предложен от Държавния съвет на Народна република България, без изменение.

Председател д-р Владимир Бонев: Желает ли някой от народните представители да се изкаже по законопроекта? — Няма желаещи.

Пристъпваме към първо гласуване на законопроекта.

Който от народните представители е съгласен по принцип със законопроекта за утвърждаване на нормативните укази, издадени от Държавния съвет между 25 април и 15 юни, моля да гласува.

Приема се единодушно.

Поради това, че по законопроекта нямаше изказвания и не се направиха предложения за изменение или допълнение, предлагам той да се приеме на второ гласуване на днешното заседание.

Има ли възражения? — Няма.

Моля народните представители, които са съгласни с законопроекта да бъде приет така, както е предложен, да гласуват.

Въздържали се? — Няма. Против? — Няма.

Законът се приема единодушно.

(Текстът на закона — приложение № 1, II)

Пристъпваме към разглеждане на точка втора от дневния ред:

Законопроект за опазване на селскостопанското имущество.

За доклад от името на вносителите — Комисията по селското стопанство и хранителната промишленост и Законодателната комисия, има думата др. Иван Пръмов, председател на Комисията по селското стопанство и хранителната промишленост.

Иван Пръмов: Другарки и другари народни представители! От името на Комисията по селското стопанство и хранителната промишленост и Законодателната комисия при Народното събрание представяме на вниманието на настоящата сесия на Народното събрание законопроект за опазване на селскостопанското имущество. Това е един от първите случаи в нашата законодателна практика да се внесе законопроект по инициатива и от името на постоянни комисии при Народното събрание.

Този факт говори за повишената активност и отговорност на народните представители и на постоянните комисии при Народното събрание в духа на решенията на Десетия конгрес на партията и изискванията на Конституцията.

Дълбокото убеждение на двете постоянни комисии е, че законопроектът за опазване на селскостопанското имущество, ако се приеме от Народното събрание в предложения му вид, ще играе важна роля за по-нататъшното укрепване, развитие и подем на нашето социалистическо селско стопанство.

Селскостопанското имущество в нашата страна е голямо и общонародно богатство, което при постоянните грижи на Българската комунистическа партия и народното правителство непрекъснато расте.

Сега цялата стопанисвана земя с изключение на оставената за личното стопанство на кооператори и работници от аграрно-промишлените комплекси е в обществения сектор. В аграрно-промишлените комплекси, трудово-кооперативните земеделски стопанства и държавните земеделски стопанства са създадени над 3,8 млн. дка овощни градини и лозя, около 11 млн. дка поливни площи, хиляди животновъдни ферми с милиони животни и птици, много селскостопанска техника, сгради и пр. Стойността на основните производствени фондове в обществения сектор на селското стопанство в края на 1973 г. възлизат на повече от 5800 млн. лв.

Ежегодно в резултат на благородния труд на селскостопанските труженици от земята и животновъдните ферми се получават ценни блага от растителен и животински производ. Предвидено е през 1974 г. общата селскостопанска продукция да възлезе на около 5 млрд. лв.

Опазването и по-нататъшното развитие на това несметно богатство е грижа на цялото наше общество, на всички него-

ви партийни, държавни и стопански органи. То трябва да се закриля и от нашето социалистическо законодателство.

Още повече това е наложително, като се има пред вид, че през следващите години селскостопанската продукция ще продължи да нараства с високи темпове. Ние сме уверени, че мерките, които набелязва Ноемврийският пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия (1973 г.) за издигане културата на селското стопанство, и решението, което взе Националната партийна конференция за повишаване обществената производителност на труда, ще доведат до нов силен тласък и в развитието на селското стопанство. Това ще бъде важен принос за успешното осъществяване на задачите, които поставиха Десетият конгрес на Българската комунистическа партия и Декемврийската програма за повишаване жизненото равнище на народа.

Още от тази година са взети сериозни мерки за увеличаване броя на селскостопанските животни — крави, свине, птици и др. Особено силно това ще се почувствува през следващата седма петилетка, когато се предвижда кравите да се увеличат с около 400 хиляди глави и да стигнат 1 милион; свиinete — с повече от 3 млн. глави — да стигнат 6 млн., а птиците да достигнат 21 милиона броя.

Набелязана е конкретна програма за решително увеличаване производството на фураж и др.

Всичко това ще доведе до значително увеличение на животинската продукция: количеството на месото и млякото ще се удвои, а броят на яйцата ще достигне 3600 млн. Общият обем на селскостопанската продукция ще надвиши сумата 6 млрд. и 700 млн. лв.

Трябва да се отбележи, че заедно с увеличението на селскостопанското производство все по-остро се налага необходимостта то правилно да се съхрани и оползотвори, да се опази от разхищение и разпиляване. Това го изискват жизнените интереси на нашия народ и нашето общество.

Опазването на селскостопанското имущество от вреди представлява проблем, чието правилно решаване има не само важно икономическо, но и обществено-политическо значение. Това може лесно да се разбере, като се има предвид, че се касае до защитата, както вече бе посочено, на едно огромно народно богатство, намиращо се на открито, извън населените места, при условията на засилена опасност от развала, разпиляване и противоправно отнемане. Доходите на голяма част от населението са в пряка връзка с опазването на това имущество.

Обществено-политическото значение на този проблем произтича и от обстоятелството, че ежедневно голяма част от населението във връзка с трудовата му дейност или по време на отдых влиза в пряк контакт със селскостопанското

имущество, при което се създават, осъзнати или не, отношения на гражданите към обществената и личната собственост, към нейното опазване от вреди и посегателства.

Чрез правилното законодателно регулиране на тези отношения се създава атмосфера на нетърпимост към всякакви прояви на безстопанственост и разхищение, като активно се подпомага изграждането и на комунистическа съзнателност у гражданите.

Естествено проблемът за опазване на селскостопанското имущество не е нов. За тази цел през 1953 г. бе издаден Указ за опазване на селското стопанство, който и понастоящем е основният нормативен акт, уреждащ тази материя. През последното десетилетие обаче в резултат на бързото развитие на селското стопанство и на другите отрасли на националната икономика възникнаха много нови положения, които не съществуваха или не се поставяха с такава острота по време на издаване на Указа за опазване на селското стопанство.

Така обстоятелството, че селскостопанското имущество е вече почти изключително собственост на държавните и на кооперативните организации, постави на преден план проблема за опазването му от вреди, предизвикани от прояви на безстопанственост и на противоправно присвояване. Ускорената индустриализация на страната и изхвърлянето на много вредни отпадъци в природата поставиха твърде остро въпроса за обезщетяването на вредите от замърсяване на въздуха, водите и почвата. Многократното увеличаване на броя на моторните превозни средства налага вземането на ефикасни мерки срещу нарушителите, които причиняват вреди на селското стопанство, използвайки най-често леки коли и други превозни средства. Обезпокояващото разрастване през последните години на вредите, които някои видове дивеч причиняват на селскостопанските култури, също изисква да се уреди обезщетяването на тези вреди.

Указът за опазване на селското стопанство от 1953 г. не дава разрешение на тези проблеми. Той не съдържа и подробно разработени административни наказания за различните случаи на противоправно причиняване на вреди на селскостопанското имущество. Същевременно в указа има някои текстове без практическо приложение, тъй като те се отнасят вече към една изменена фактическа обстановка. С оглед на всичко това се налага развитието и усъвършенствването на правната защита на селскостопанското имущество да стане със специален закон, който да отмени Указа за опазване на селското стопанство.

Ето защо през 1973 г. Комисията по селското стопанство и хранителната промишленост и Законодателната комисия

на основата на определени положения от Конституцията пристъпиха към изготвяне на законопроект за опазване на селскостопанското имущество. В подготовката и в обсъждането на законопроекта се включиха най-активно народните представители от двете комисии, както и най-компетентните специалисти от Държавния съвет, Министерския съвет, Министерството на земеделието и хранителната промишленост, Министерството на правосъдието, Върховния съд и от други ведомства.

Законопроектът бе подготвен, като се взе под внимание натрупаният досега опит от прилагането на Указа за опазване на селското стопанство, като широко се използваха и изразените по този въпрос становища и предложения на много ведомства и окръжни народни съвети.

Отличителна черта на предложения за обсъждане законопроект е комплексният подход към решаване на проблема за опазване на селскостопанското имущество от вреди. Подобно на Указа за опазване на селското стопанство в законопроекта се урежда подробно специалното административно производство за реда, по който се установяват вредите и определят обезщетения. Наред с това в него са разработени много нови организационни положения, процедурни правила, икономически стимули и административни санкции, чнето съчетание осигурява цялостна защита на селскостопанското имущество.

Това обаче съвсем не означава, че законопроектът има за цел да кодифицира цялата материя по опазване на селскостопанското имущество от вреди. При неговото изработване се целеше да се постигне пълно и изчерпателно уреждане на този проблем, но същевременно се имаше предвид и това, че в редица специални закони има особени положения във връзка с причиняването на вреди на селскостопанското имущество и с обезщетяването им, които положения са органически свързани с останалата материя на тези закони. Така например в Закона за ветеринарно дело и в Закона за защита на растенията от болести и неприятели има текстове, уреждащи заплащането на обезщетения при причинени вреди на селскостопански животни и растения, като се използват средства от определени фондове. Законът за опазване на обработваемата земя и пасищата има за главна цел да ограничи до минимум използването на селскостопанските земи за неземеделски цели. Във връзка с това в него се съдържат и някои разпоредения за предпазване на тези земи от уреждане и за реда, по който се обезщетяват собствениците на засегнатите земи. Очевидно включването на всички тези специални текстове в един закон и подчиняването им на един и същ режим е свързано с големи трудности, без да е оправдано от систематична гледна точка.

Както вече отбелязахме, в законопроекта се съдържат много нови положения във връзка с опазване на селскостопанското имущество. По-важните от тях са:

1. последователно се прокарва принципът, че във всички случаи, когато държавни органи, организации или граждани причинят вреди на селскостопанско имущество, увреденият има право на обезщетение, ако той самият не носи някаква вина;

2. обезщетяват се вредите, т. е. причинените щети и пропуснатите ползи, а не само щетите, както е по Указа за опазване на селското стопанство;

3. обезщетяват се и вреди, причинени от някои видове дивеч, както и вреди, причинени вследствие на замърсяване на въздуха, водите и почвата;

4. създава се система от органи за охрана на селскостопанското имущество;

5. процедурата по установяване на вредите, определянето и събирането на обезщетения, особено при по-дребни вреди, е значително опростена;

6. предвиждат се разнообразни санкции за различни по вид и тежест нарушения на разпореденията на закона.

В заключение на казаното дотук искаме да спрем вниманието ви по-специално на три момента:

Първият момент се отнася до текста на глава четвърта на законопроекта, съгласно който се предвижда за пръв път у нас обезщетяване на вреди, причинени от диви животни. Това е важен момент от законопроекта, който, разбира се, в никой случай не е насочен срещу развитието на дивечовото стопанство в нашата страна. Известно е, че през последните години в резултат именно на грижите, които държавата и обществените организации полагат за развитието на ловното стопанство у нас, броят на някои диви животни се увеличи неколкостратно, което на свой ред доведе до значителни щети за селското стопанство. Имам предвид главно увеличението на дивите свине, които през 1964 г. бяха около 12 000, а сега техният брой надхвърля 40 000. В резултат на това съгласно данни от окръжните народни съвети през 1972 г. са нанесени вреди на около 1 000 000 дка селскостопански култури в размер на близо 5 000 000 лв. Тези вреди не се обезщетяват от никого и изцяло тежат върху селскостопанските производители предимно в балканските и полубалканските райони.

Известно е, че съгласно член 1 от Закона за лова дивечът е държавна собственост, а съгласно Закона за защита на природата, когато някои диви животни нанасят щети на народното стопанство, числеността им трябва да се регулира до количество, безопасно за последното. Обстоятелството, от

друга страна, че дивите свине са под режим на ограничено ловуване и че техният брой не се намалява, а расте, както растат и вредите, нанасяни на селското стопанство, подчертава нуждата от уреждане на въпроса за обезщетяването на тези вреди. Със законопроекта се установява принципът за обезщетяване на такива вреди, като се посочва, че това ще става при спазване на определени условия и в размери, определени от Министерския съвет. Същевременно се задължават собствениците и ползвателите на селскостопанско имущество да вземат мерки за опазване на имуществото им от вреди от дивеч.

Вторият момент се отнася до някои разпоредби на законопроекта, които се третираат в глава пета от същия и засягат въпроса за изплащане на обезщетения за вреди, причинени на селскостопанско имущество от замърсяване на въздуха, водите и почвата. Понастоящем този въпрос е уреден частично с разпореждане № 54 на Министерския съвет от 26. III. 1966 г., като основният нормативен документ — Законът за опазване на въздуха, водите и почвата от замърсяване — не съдържа никакви разпоредби в тази насока.

Този въпрос не е нов за Народното събрание. На една от предходните сесии то изслуша специален доклад от др. Мако Даков. Централният комитет на партията и Министерският съвет вземат най-сериозни мерки за предотвратяване и свеждане до минимум замърсяването на водата, почвата и въздуха. Само през шестата петилетка за тази цел е предвидена огромната сума от около 500 млн. лв. Сериозни успехи са постигнати по очистването на атмосферния въздух над Перник и неговите околности. Вече са завършени и пуснати в действие пречиствателните съоръжения на най-големия замърсител на водите на река Струма — ТЕЦ „Република“, и се създават условия в най-скоро време Струма да потече отново бистра.

Добри резултати са постигнати по очистването на отпадъчните води и от Нефтохимическия комбинат край Бургас. Пречиствателната станция, която е оборудвана предимно с наши местни съоръжения, е надминала вече своите проектни показатели. Заедно с опазване чистотата на морската вода тя осигурява обратно използване на голяма част от водата за промишлени цели и възстановяване на комбината около 5000 т нефт месечно.

Значително се подобри чистотата на водите на река Марица при гр. Пловдив, които се замърсяваха от целулозния завод „Ст. Кираджиев“ — гр. Кричим. Това стана в резултат на построената и пусната в действие през 1973 г. пречиствателна станция.

Обезпокояващ обаче е фактът, че и сега има немало

примери, които показват, че процесът на замърсяване на земята, водите и въздуха продължава.

Ще посоча само няколко примера за щетите, които се нанасят на народното стопанство от това.

В района на медодобивния комбинат „Георги Дамянов“ иглолистната гора, която се намира на разстояние 5—6 км от него и заема площ около 12 000 дка, е унищожена над 50%. Пчелите в радиус около 15 км са унищожени, дивечът и птиците са прогонени и са се изселили от този район. Комбинатът нанася на селското стопанство големи загуби, като сумите, които ежегодно заплаща като обезщетение — 300—350 хиляди лв., са само една малка част от тях.

В района на държавното минно предприятие „Георги Димитров“ — гара Елисейна, атмосферата постоянно се замърсява от арсенови аерозоли. В някои случаи замърсяването достига до 20—30 пъти над допустимите норми, с което се нанасят сериозни щети на животновъдството. Проучванията са показали, че само през 1973 г. са загубени над 2000 агнета и ярета от аборти и висока смъртност на приплодите.

Високата концентрация на запрашаемост на въздуха оказва все по-угнетяващо влияние върху засегнатите селскостопански и горски култури. Така например от замърсяването на въздуха и почвата от циментовия завод „Златна панега“ през периода 1970—1972 г. трудово-кооперативното земеделско стопанство в с. Брестница не е оползотворило 450 т слама, 986 т царевичак, получен е 20 т по-малко слънчоглед, понижено е качеството на 300 т сливи, 185 т грозде, 20 т ябълки и др.

В района на циментовия комбинат „Вилхелм Пик“ — с. Бели извор, са унищожени напълно овощните градини на филиала на държавното земеделско стопанство — Враца. В същото стопанство 5660 дка са вече почти негодни за селскостопанска дейност.

В района на циментовия завод „Девня“ е намалено с 30% плодородието на 10 000 дка земя на трудово-кооперативното земеделско стопанство и този процент ежегодно расте.

Чувствителни увреждания са нанесени върху почвата от замърсяване при поливане със замърсени води, както и от неразумното ползуване на химически средства в селското стопанство.

Понастоящем водата на 46,6% от реките със стопанско значение няма кислород, следователно в нея няма живот и не може да се използва дори за поливане. Състоянието на водата от останалите 53,4% от реките е:

с III категория замърсеност — 23,5%;

с II категория замърсеност — 14,2%;

с I категория замърсеност — 15,7%.

Също така безразборното разкриване на карриери, чийто брой в страната надхвърля вече 2000, както и строителството на пътища, без да се търсят най-приемливи решения по отношение опазване на почвата и ландшафта, продължава да нанася сериозни щети.

Спирам вниманието ви върху този проблем, защото практическите мерки, които се вземат досега от съответните стопански органи — директори на държавни стопански объединения, на предприятия, ръководители на аграрно-промишлени комплекси и пр., не съответствуват напълно на утвърдената от партията и правителството линия, за което, както казах вече, се осигуряват и много средства. Явно е, че от някои ръководства се подценява силно опасността от замърсяването, което вредните отпадъци от промишлените предприятия причиняват на земята, водата и въздуха, а чрез тях и на селското стопанство и на интересите на нашето социалистическо общество. Срещу такова подценяване на обществените интереси явно е ще трябва да се прилагат най-строги законни мерки.

Във връзка с това искам да припомня указанието на др. Тодор Живков, дадено на съвещанието по комплексната механизация в Плевен (27. II. 1969 г.) — „Въпросът за запазване, възстановяване и повишаване на почвеното плодородие — това е въпрос над въпросите“.

Затова именно е необходимо и уреждането на този проблем да стане със закон, а не с постановления, разпореждания или други подзаконовни актове. В полза на това говорят и твърде значителните материални интереси на селскостопанските организации, които са пряко свързани с решаването на въпроса за опазването на природната среда. Несъмнено едно такова решение трябва да обхване и да защити интересите на всички организации и лица, които са засегнати от замърсяването на въздуха, водите и почвата. Засега обаче, тъй като законопроектът има за обект вредите, причинявани само на селскостопанското имущество, двете комисии считат, че е правилно той да включи разпореждания и за вредите, причинявани чрез замърсяване на природната среда. При едно евентуално цялостно обхващане на този въпрос в рамките на един кодифициращ нормативен акт текстовете на глава пета от законопроекта могат да се отменят или да се включат в този акт. Дотогава обаче, тъй като понастоящем липсват достатъчно законни разпоредби в тази област, правилно законопроектът включва принципните положения за обезщетяването на всички вреди, които се причиняват на селскостопанските култури и селскостопанските животни посредством замърсяване на въздуха, водите и почвата.

Третият момент се отнася до наказанията на закононару-

шителите, на тези, които нанасят вреди на селскостопанското имущество.

Вярно е, че съзнанието на гражданите на нашето общество непрекъснато се развива и расте. Огромното мнозинство от трудещите се у нас се отнася с високо чувство на отговорност към общественото имущество и неговото опазване. Но вярно е и това, че все още има граждани, макар и немного на брой, които нарушават нормите на социалистическия морал, правят нарушения. Именно за такива граждани в глава осма са включени разпоредби за административни наказания, когато правят нарушения на законните разпоредби. В чл. 41 се предвижда глоба за дребни кражби и дребни присвоения на селскостопанското имущество от определен вид на стойност до 20 лв., намиращо се на полето. Тези случаи, които имат най-масов характер, сега изобщо не се преследват, защото съгласно точка 3 от ал. 1 на чл. 195 от Наказателния кодекс те са обявени за престъпления и при санкционирането на извършителите трябва да се спази сложната и дълга процедура, предвидена в Наказателно-процесуалния кодекс. На практика за кражба на няколко килограма плодове или зеленчуци почти никога не се пристъпва към следствие, съставяне на обвинителен акт и пр., поради което нарушителите остават ненаказани. С чл. 41 от законопроекта тези деяния се декриминализират и ще се санкционират с глоби, което ще има по-ефикасно превантивно действие.

Уважаеми другарки и другари народни представители! Без да се спираме върху много други нови положения в законопроекта, изразявам увереността на Комисията по селското стопанство и хранителната промишленост и на Законодателната комисия, че гласувайки за приемането на този законопроект, Народното събрание ще осигури една много цялостна и по-ефикасна правна основа за защита на селскостопанското имущество, на благородния труд на нашите селскостопански труженици. А това несъмнено ще бъде нов голям принос и изява на грижите на Българската комунистическа партия, на правителството и на народната власт изобщо за укрепване и за по-нататъшното ускорено развитие на нашето социалистическо селско стопанство, за създаване на реални условия за успешното изпълнение и преизпълнение на насрещните планове в него и на единния план за обществено-икономическото развитие на Народна република България.

Благодаря за вниманието. *(Ръкопляскания)*

Председател д-р Владимир Бонев: Преминаване към разисквания по законопроекта. Има думата народният представител Марко Марков.

Марко Марков: Другарки и другари народни представители! На вниманието ни на настоящото заседание на Народното събрание е поставен за обсъждане и приемане един изключително важен законопроект — за опазването на селскостопанското имущество.

За по-малко от три десетилетия и особено след историческия Априлски пленум от 1956 г. под далновидното ръководство на Българската комунистическа партия нашето селско стопанство се развиваше по една възходяща линия, премина редица етапи в своето развитие.

За този кратък исторически период от време бе изградена солидна материално-техническа база в селското стопанство, и то сега се намира на едно от първите места в света по развитие на производителните сили, по организация на труда и доходите от единица площ.

С изграждането на аграрно-промишлените и промишлено-аграрните комплекси, при новите организационни форми на основата на хоризонталната и вертикалната интеграция и при новите производствени методи на свързване науката, научно-техническите постижения и съвременната техника с производството се създадоха условия за крупна концентрация и специализация на селскостопанското производство. Сега у нас голямата част от селскостопанската продукция се произвежда върху големи масиви от хиляди декари еднородни култури и в крупни животновъдни комплекси.

Селскостопанското имущество и селскостопанското производство са част от националното ни богатство и основа за благосъстоянието на нашия народ. Неговото опазване представлява голям интерес и общонародна задача. Затова и социалистическата ни етика счита за недопустими каквито и да са действия или бездействия, които биха нанесли вреди на селскостопанското имущество.

Животът обаче показва, че все още има граждани, които по една или друга причина допускат или извършват увреждания и посегателства върху селскостопанското имущество. Уврежданията и посегателствата върху това имущество се отразяват неблагоприятно на цялото народно стопанство, стават пречка за нормалната дейност на селскостопанските организации, създават затруднения в производството и снабдяването на промишлеността със суровини, създават допълнителни трудности по правилното снабдяване на населението със селскостопански произведения и хранителни стоки. Най-често се унищожават ценно имущество и продукция, преди да е станала годна за консумация или преработка.

Народнодемократичната власт не може да допусне и няма да разреши увреждания или посегателства върху селскостопанското имущество. Затова общонародните интереси, повелята на партията да се пази това народно богатство тряб-

ва да станат законна повеля, която да се отправи до всички органи, организации и граждани. Защитата на това имущество следва да бъде дело на всички, на целия народ.

Досега опазването на селското стопанство се извършваше въз основа на Указа за опазване на селското имущество от 1953 г. Той беше създаден съобразно тогавашните организационни форми и условия на производство в селското стопанство. Прилагането му през последните години показва, че при съвременните условия въз основа на него не може да се организира ефикасна охрана. От друга страна, народните съвети подцениха задачите си и предоставените им права и не можаха да изградят и осигурят дейна охрана на селското стопанство и селскостопанското производство.

Новият етап в развитието на селското стопанство поставя и нови изисквания за опазването на селскостопанското имущество. Огромните блокове не могат да се обхванат от човешки поглед. Полето не е пълно с кооператори и селскостопански работници. Скъпа техника и ценна продукция се оставя по блоковете и фермите.

Особеният характер на селскостопанското имущество, което се намира на полето без постоянен надзор и при свободен достъп на всички и на всичко, дава възможност да му се нанесат вреди по най-различни начини. Някои от тях, като вреди вследствие замърсяване на въздуха, водите и почвата, се осъществяват рядко, но на големи пространства. Други — като кражбите и присвояванията — са малки по размер, но поради многобройността на случаите нанасят вреди за милиони левове. Създадоха се условия за извършване на посегателство от притежатели и водачи на превозни средства.

Всичко това налага да се използват нови начини, съвременни възможности, да се подобрят използваните досега форми и методи за опазването на селскостопанското имущество.

В предложения законопроект е взето под внимание всичко положително и ефикасно от досегашния опит. Отразени са съвременните условия и изисквания, новите теоретични разработки на правната наука и тенденциите на бъдещето.

Някои от правните положения, развити в законопроекта, са уредени и в други закони, но по много общ начин.

Досегашното уреждане на отговорността за вреди вследствие замърсяването на въздуха, водите и почвата не задоволява напълно селското стопанство. Особеното му положение налага тези разпоредби да се доразвият и усъвършенствуват с оглед ефикасната му защита от този начин на уреждане.

Съвършено правилно и своевременно в законопроекта се предвижда обезщетяване на щети, които са резултат на вредоносни действия на държавни органи и лица, ако това не

е направено в друг закон; обезщетяване на вреди от диви животни и птици; отговорността на водачите на превозни средства; декриминализирането на дребните кражби и присвоявания и обявяването им за нарушения; събиране на обезщетения чрез квитанции направо от полската охрана и други.

Считам, че правилно и изчерпателно е определено селскостопанското имущество, което е обект на опазване по законопроекта. Обхванати са земята и нейното плодородие, средствата за производство, селскостопанските животни и насаждения, селскостопанската продукция и всичко, което служи на селското стопанство. Това, което е основата на селскостопанското ни производство, което много трудови колективи са създали и продължават да създават, материализираният труд на нашите кооператори и работници, ще бъде поставено под закрилата на закона.

Опазването на селскостопанското имущество освен от самите селскостопански организации и лични стопани основателно се възлага на окръжните и общинските народни съвети като държавни органи, които са най-близко до населението и най-добре познават селското стопанство от своя район. За осъществяване на тази задача към общинските народни съвети се създава нова полска охрана. Уместно е в опазването да участвуват и ръководители, и селскостопански специалисти.

Предвидената възможност към народните съвети да се организират моторизирани групи ще повиши ефикасното опазване на селскостопанското имущество около пътищата. По този начин в опазването ще се привлече участието на голям брой граждани, работници и служители. Ще се привлече съдействието и на обществените и масовите организации. Така се създават по-големи възможности за откриването и залавянето на всички лица, причиняващи вреди. Същевременно на лицата, участващи в опазването, се предоставят различни права и са поставени под закрилата на законите и на държавната власт.

Предвидената в законопроекта организация на полската охрана и предоставените ѝ права създават условия към народните съвети да има деен орган, който бързо да открива причинителите на вреди и ефикасно да защитава селското стопанство от увреждания.

Бързината при откриването на причинителите на вреди и събирането на обезщетенията е особено необходима на селското стопанство. Това дава възможност да се отстраняват вредоносните резултати, без да се пречи на производствения процес и да се реализират реални стопански резултати в рамките на един и същи производствен период.

Затова напълно целесъобразно в законопроекта са предвидени къси срокове за откриването и залавянето на причи-

нителите на вреди, установяването размера на вредите, издаването на предвидените документи и събирането на обезщетенията. Съкращаването на документалните и процесуални срокове и формалности същевременно ще доведе до намаляване разхода на труд, време и средства при определяне отговорността, размера и събирането на обезщетенията. Тази бързина ще създаде и възможността своевременно да се отстраняват всички неблагоприятни последици за селското стопанство.

За пръв път в нашата страна се създава ред и начин за възмездяване вредите, нанасяни на селскостопанско имущество от диви животни и птици.

Известно е, че за дивеча като общонародна собственост се полагат специални грижи както за съхраняване на видовете, така и за увеличаване на броя му.

Следствие на това през последните години броят на някои видове дивеч достига до такива размери, които нанасят значителни вреди на селското стопанство. Особено чувствителни са щетите, нанасяни от диви свине в планинските и полупланинските райони. Вземаните досега мерки от съответните органи и от селскостопанските организации за предотвратяване на такива вреди не се оказаха ефикасни.

Сега, когато пред нашата общественост, пред Министерството на земеделието и хранителната промишленост и селскостопанските труженици е поставена голямата и особено важна задача за развитието на земеделието и животновъдството в планинските и полупланинските райони, въпросът за опазването на селскостопанското имущество изниква в нова светлина и значимост.

Ето защо считам за целесъобразно и навременно предложението да се извършва обезщетяване на вредите от диви животни и птици. Правилно е също така това обезщетяване да става от специален фонд към Министерството на горите и опазване на природната среда, като средствата се набират от различни източници, включително и от доходите от дивеча.

Нашата промишленост помага извънредно много на селското ни стопанство. Но нейното бурно развитие понякога довежда до неблагоприятни последици вследствие замърсяване на въздуха, водите и почвата. В някои райони се засягат насажденията и продукцията на много селскостопански организации и лични стопани.

Редица нормативни документи забраняват пускането в действие на предприятия без необходимите пречиствателни съоръжения и инсталации за опазване на околната среда. За тази цел държавата отпуска и немалко средства.

Не е малък обаче броят на държавните стопански организации, които нарушават тази забрана, вследствие на кое-

то нанасят големи вреди на селското стопанство. Не се вземат мерки за предотвратяване на вреди и в бъдеще.

Някои промишлени производства обаче имат особено значение за народното стопанство и това принуждава компетентните държавни органи да разрешават въвеждане в експлоатация на предприятия, преди да са взети предвидените предпазни мерки.

И в единия, и в другия случай вредите са в такива размери, че е необходимо да се обезщетяват своевременно и в пълен размер. Предвидените в законопроекта начини за обезщетяване са ефикасни и в интерес както на промишлеността, така и на селското стопанство.

Трябва да се приеме за напълно целесъобразно нововъведението в законопроекта да се обявят за административни нарушения дребните кражби и присвоявания на селскостопанско имущество и незаконното завземане на обществени земи.

Тези деяния напоследък станаха масово явление и се очертахта като значително социално и стопанско зло, но поради своята малозначителност не се наказваха.

С обявяването им за административни нарушения ще се създаде възможност дребните кражби, присвоявания или вземания да не останат ненаказани. По този начин предлаганото декриминализиране на тези деяния ще има голямо превантивно значение и възпитателно въздействие върху гражданите.

Особено внимание, което законопроектът обръща на борбата с посегателствата, извършвани при ползуване на превозни средства, е резултат на една назряла необходимост. Масовите случаи на тези начини на посегателства ги правят особено опасни както за селското стопанство, така и за обществото.

Затова правилно е предвидено в законопроекта в борбата с посегателствата при ползуване на превозни средства да участвуват и органите на МВР и КАТ. Съдействието на тези органи създава гаранции, че нито един посегател не ще избегне отговорността.

Добре са очертани в законопроекта и новите изисквания към административните и стопанските ръководители и към всички длъжностни лица, за да не допускат или нареждат причиняване вреди на селскостопанско имущество по какъвто и да е повод. По този начин те ще се насочват към вземане на всички необходими мерки за предотвратяване на вреди вследствие техни действия или нареждания.

Другарки и другари народни представители! Новият законопроект за опазване на селскостопанското имущество представлява неделима част от постоянните грижи на партията за развитието на социалистическото ни селско стопан-

ство. Той представлява израз на стремежа и ентузиазма на хилядите селскостопански труженици, които с много усилия и старания преодоляват трудностите за производството на необходимата селскостопанска продукция, за задоволяване порасналите потребности на нашия народ, за задоволяване преработващата ни промишленост, за успешното изпълнение на Декемврийската програма на партията.

Законодателната закрила на този благороден труд и на благата, които той създава, ще се посрещне със задоволство от кооператорите и селскостопанските работници, от специалисти и всички селскостопански дейци и ще стимулира трудовете им усилия за изпълнение на поставените задачи от Декемврийската програма на партията, решенията на Ноемврийския пленум и Националната партийна конференция. Законопроектът се посреща с удовлетворение и от ръководството и специалистите на Министерството на земеделието и хранителната промишленост, които високо оценяват законодателната закрила върху труда и социалистическата собственост в селското стопанство.

Одобрявам законопроекта и ще гласувам за него.

Благодаря. (*Ръкопляскания*)

Председател д-р Владимир Бонев: За изказване има думата народният представител Мильо Николов.

Мильо Николов: Уважаеми другарки и другари народни представители! Законопроектът за опазване на селскостопанското имущество, който се предлага за обсъждане и приемане от Народното събрание, се посрещна с голям интерес и удовлетворение от трудещите се в Пловдивски окръг. Той е насочен към опазване социалистическите завоевания на селскостопанските труженици и цялото общество и ще съдействува за умножаване на общественото богатство. Този законопроект идва да допълни нашето законодателство, тъй като, както и в мотивите към законопроекта е отбелязано, досега действащият Указ за опазване на селското стопанство и другите нормативни документи в тази област не регламентират редица положения във връзка с опазването на селскостопанското имущество, възникнали през последните години като последица от коренните промени, настъпили в резултат на издигането на селското стопанство, както и на целия общественоеикономически живот у нас на нов етап — етапа на изграждане на развито социалистическо общество.

Внасянето на този законопроект за утвърждаване от Народното събрание е в духа на проведената след Десетия конгрес на Българската комунистическа партия последователна политика за привеждане на цялото ни законодателство в съответствие с изискванията на живота.

Другарки и другари народни представители! През годините на народната власт настъпиха дълбоки революционни преобразования и в нашето селско стопанство. Социализмът откри простор за социалистическото преустройство, за икономически и културен възход на българското село.

Сега България се намира на едно от челните места в света по степен на развитие на производителните сили, на продуктивността на земята, на механизацията на производствените процеси и организацията на труда.

С изграждането на аграрно-промишлените комплекси бе намерена на сегашния етап най-подходящата форма за по-широка интеграция на селското стопанство с другите отрасли на народното стопанство, за максимално използване предимствата на социалистическия строй на село.

Това в недалечно бъдеще ще създаде условия в социално отношение селскостопанските труженици да се изравнят с работниците и служителите, да се ползват с всички социални придобивки. В такъв смисъл изравняването по материални и духовни условия на живот ще бъде втора революция след победата на социалистическия строй в българското село.

За всичко това ние днес убедено, с истинска патриотична и човешка гордост подчертаваме огромното значение и заслуги на Априлския пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия от 1956 г., на Централния комитет на Българската комунистическа партия и лично на първия секретар другаря Тодор Живков.

В резултат на изпълнение решенията на Десетия партиен конгрес под ръководството на Окръжния комитет на Българската комунистическа партия, с активното участие на окръжното ръководство на Българския земеделски народен съюз селскостопанските труженици от Пловдивски окръг през последните години постигнаха рдващи успехи.

През 1973 г. селското стопанство на окръга произведе обща продукция за 394 355 000 лв. при план 371 401 000 лева — 105.9 на сто. Сега ние даваме на страната близо 13 на сто от гроздето, 25 на сто от ранните домати, 30 на сто от зеления пипер, 40 на сто от плодовете, 47 на сто от червения пипер, 64 на сто от ориза и около 70 на сто от етерично-маслените култури и др.

Непрекъснато се увеличават добивите на селскостопанските култури и продуктивността от животните. Това даде възможност Пловдивски окръг през 1973 г. да се нареди на първо място в страната по комплексното изпълнение на селскостопанските задачи; на първо място по изпълнение на плана в животновъдството и на първо място в производството на царевича.

Програмата, която прие Ноемврийският пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия за

издигане културата на селското стопанство на равнището на съвременните изисквания, разкрива големи възможности за постигане на още по-големи успехи.

Този непрекъснат възход на нашето социалистическо селско стопанство, непрекъснатото увеличаване на селскостопанското имущество обуславят необходимостта от приемането на настоящия закон, който гарантира опазването на селскостопанските земи, полските култури, селскостопанските животни, техника, продукцията и пр.

Позволете ми да спра вниманието ви на няколко въпроса, които се засягат в законопроекта.

На първо място по използването на обработваемата земя.

Напоследък се вземат изключителни мерки за най-целесъобразно използване на балканските и полубалканските пустеещи земи. В същото време обаче на много места се допуска неизползуване на ценна поливна земя край напонтелните канали, край шосетата и селскостопанските пътища, край жп. линии, край стопанските дворове и други поради нехайството на някои механизатори или слабия контрол на отделни стопански ръководители.

В предлагания законопроект, а и в Закона за опазване на работната земя, който приехме на шестата сесия, този въпрос не се третира. Не се определя ред, по който да се търси отговорност и налагат административни санкции на лицата, които със своите действия или бездействия причиняват вреди на народното стопанство от неизползуване на плодородни земи, които са национално богатство. Предлагам да се помисли за подходящ текст, с който ще се гарантира най-пълно използване на обработваемата земя и ще се сложи преграда за ново изоставяне на пустеещи земи.

Вторият въпрос, на който искам да се спра, е за загубите, които се допускат при прибирането и съхраняването на селскостопанската продукция.

Съвсем правилно в законопроекта се предвиждат санкции за тези, които с неправилни действия или бездействия причинят или допуснат причиняване на вреди на селскостопанската продукция при нейното прибиране, превоз, манипулиране, съхраняване и използване или допуснат нейното изоставяне или повреждане на място.

Но в редица случаи разпиляването може да стане по причина на технически неизправна прибираща техника.

Това налага да се обърне по-голямо внимание на качественото ремонтване на тази техника както от специализираните предприятия, така и от ремонтните предприятия на аграрно-промишлените комплекси. За целта обаче е необходимо и по-навременно и ритмично снабдяване със съответ-

ните резервни части от предприятията на материално-техническото снабдяване.

Предлагам при изготвяне на правилника за прилагането на закона да се изясни редът, по който ще се търси отговорност и от лицата или предприятията, които извършват некачествени ремонти на техниката и стават причина за разпиляване на селскостопанска продукция.

И третия въпрос, на който искам да се спра, е за така наречените дребни кражби.

Не може да не отбележим, че общо социалистическото съзнание на кооператорите, на гражданите и подрастващото поколение нарасна извънредно много, но все още има граждани, които посягат на селскостопанската продукция. Особено тревожно е положението в крайградските трудово-кооперативни земеделски стопанства и по блоковете с по-хубави пътища. Заловени са и санкционирани немалко нарушители и голяма част от щетите са възстановени на стопанствата, но и редица нарушители не са открити и наказани. Необходимо е да се отстранят условията и причините на това порочно явление в нашия живот.

С предлагания законопроект редица въпроси се уреждат — осигурява се по-действена защита и охрана на плодовете от селскостопанското производство, обезщетяването на нанесените вреди ще става по една по-бърза и по-ефективна административна процедура, която ще доведе до по-голям респект към нарушителите и намаляване на посегателството върху селското стопанство. Считаю обаче, че само чрез санкции въпросът няма да се реши.

Необходимо е всяко посегателство върху обществено имущество да намира и обществено порицание чрез уведомяване на трудовите колективи, организации или кварталната общественост за нарушенията, извършени от техни членове. Такова разобличително въздействие срещу лицата, извършили посегателство на селскостопанското имущество, ще допринесе за морално-политическото възпитание и повдигане правното съзнание на гражданите. В тази насока законопроектът не предвижда текст, който да задължава съответните органи обществено да порицават нарушителите. Предлагам да се запише подобен текст, който да урежда този въпрос.

Напоследък зачестиха случаите на кражби на селскостопанска продукция с леки коли и мотори, с които се пренасят значителни количества. Така например в нашия окръг миналата година бяха заловени лица, които са присвоили по 120—150 кг ябълки, лук, чушки и др.

Считаю, че само със санкциите, предвидени в законопроекта — глоба от 20 до 100 лв., няма да се премахнат тези нарушения, затова предлагам да се допълни член 41, ал. 2 и да придобие следния вид: „Когато при извършване на наруше-

нието по предходната алинея е използвано моторно средство, размерът на глобата е от 20 до 100 лв., като за нарушението се уведомяват органите на КАТ за спиране от движение превозното средство за срок от 2 до 6 месеца.“ Чрез тези допълнителни действия на органите на КАТ ще се създаде допълнителна бариера срещу посегателството на селскостопанското имущество от подобна категория лица.

Другарки и другари народни представители! След Ноемврийския пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия (1973 г.), след Националната партийна конференция пред нашето селско стопанство се очертаха още по-светли перспективи за издигане културата на селското стопанство и повишаване на селскостопанската продукция, което е една предпоставка за изпълнение на декемврийската програма на партията за повишаване благосъстоянието на нашия народ.

Приемането на предлагания законопроект ще допринесе за по-бързо решаване на тези задачи. Наред с това той ще послужи като ефикасен инструмент за по-нататъшното укрепване на законността и повишаване правното съзнание и възпитание на гражданите в нашата страна.

Комунистите, сдружените земеделци и всички трудещи се от нашия окръг безрезервно подкрепяме законопроекта и ще се включим най-активно в провеждане на всички мероприятия, които са свързани с неговото изпълнение за опазване на селскостопанското имущество.

Напълно одобрявам законопроекта, ще гласувам за неговото приемане и ще съдействувам най-активно за приложението му в живота.

Благодаря за вниманието! (*Ръкопляскания*)

Председател д-р Владимир Бонев: Има думата народният представител Минчо Икономов.

Минчо Икономов: Другарки и другари народни представители! На вниманието на настоящата сесия на Народното събрание е предоставен за обсъждане законопроект за опазване на селскостопанското имущество, по който искам да взема отношение.

Според мен настоящият законопроект представлява голям интерес от гледна точка опазване имуществото на такъв един крупен отрасъл, какъвто е за Народна република България селското стопанство. Той е изключително важен документ от нашето социалистическо законодателство, израз на грижата на партията и правителството за опазване на народното стопанство и ще отговори на една отдавна назряла нужда. С неговото приемане ще се спомогне за по-цялостно,

всеобхватно опазване на селскостопанското имущество от кражби, разхищения и увреждания.

Другарки и другари! Селскостопанското имущество поради своето естество е разположено почти изцяло на открито, при това на огромна територия. То не е и не може да бъде държано под ключ. Поради това на него се нанасят щети и съзнателно, каквито са случаите с кражбите и присвояванията от недобросъвестни граждани, на него се нанасят щети, често пъти и несъзнателно или по невнимание, каквито са случаите при провеждане дейността в другите отрасли на народното стопанство, като промишлеността, строителството, транспорта и др. Не случайно досега селското стопанство понасяше огромни загуби, като голяма част от произвежданата от него продукция не отиваше по предназначението си, а с досега действащите нормативни актове за опазване на селското стопанство на селскостопанските организации се възстановяваха само една незначителна част от тези загуби. Определено може да се каже, че селскостопанското имущество, което е също наша социалистическа собственост, не беше напълно защитено и на него се посягаше лесно, така да се каже, с лека ръка. А кой губеше от това? — На първо място губеха неговите стопани — селските труженици, по едновременно губеше и държавата. Ето защо приемането на един закон, по силата на който да се търси отговорност от всички, които нанасят щети на селското стопанство, беше крайно необходимо.

Какво всъщност представлява внесеният законопроект и какви са неговите положителни страни?

Първо, той се отличава със своята всеобхватност. Последователно е прокаран принципът, че във всички случаи, когато на селскостопанското имущество са причинени щети, увреденият има право на обезщетение за вредите, за които той не е виновен.

Второ, в новия законопроект се предвижда да се обезщетяват вредите, причинени вследствие на замърсяване на въздуха, водите и почвата, които в последно време имат голямо икономическо значение.

Трето, с новия законопроект се предвижда създаването на система от органи на охрана, каквато досега не е имало.

Четвърто, процедурата на установяване на вредите, определянето и събирането на обезщетенията, особено при дребните кражби, които в последно време са добили доста широки размери, е значително опростена, като се дава право не само на председателите на изпълнителните комитети на общинските народни съвети, но и на органите на полската охрана да определят и събират стойността на загубите на място, ако нарушителят е съгласен, без да се прибегва до съд, да се спазва сложната и дълга процедура, предвидена в до-

сегашните нормативни актове, която и на практика не се прилагаше, а такива загуби оставаха необезщетени.

И на пето място, новият законопроект предвижда значителни по размер и разнообразни, но като цяло по-строги санкции за различните по вид и тежест нарушения.

Другарки и другари! Сигурно ще има и такива, на които мерките за опазване на селскостопанското имущество, предвидени в новия законопроект, няма да са по волята, ще има да възразяват, но на този етап те са наложителни и непременно ще изиграят положителна роля, каквато е и неговата цел. А за нас като народни представители няма по-важна задача от тази с издадените закони да се създава обстановка за предотвратяване на нарушенията, за намаляване на загубите, за увеличаване на народното богатство независимо в кой отрасъл са те, но сега по отношение на селското стопанство това е една крещяща нужда. Против нарушителите трябва да се предвидят нужните превантивни и наказателни мерки.

Аз дълбоко вярвам, че с приемането на законопроекта за опазване на селскостопанското имущество ще се съдействува за неговото всестранно опазване и ще се създадат по-големи и сигурни гаранции това имущество да се реализира в пълния си размер на този, на когото принадлежи, затова ще гласувам за него. (*Ръкопляскания*)

Председател д-р Владимир Бонев: Има думата за изказване Панайот Яръмов.

Панайот Яръмов: Другарки и другари народни представители! Законопроектът, който се обсъжда сега за опазване на селскостопанското имущество, има огромно значение за нашата страна, защото този въпрос вълнува всички.

Този законопроект аз обсъдих, а също така и с някои другари специалисти обмених мисли. Ние мислим, че тези санкции, които се предвиждат тук, са недостатъчни, защото я го уловиш, я не го уловиш крадеца, а пък, ако го уловиш, вади 50 лв., плаща и се свършва с тая работа. А аз мисля, че на тези хора трябва така да им се тури мингиш. И Наказателният кодекс трябва да се измени тук така, че на всеки, който е тръгнал с колата, спира, чупи кочани, пълни багажника, влиза като че ли в мушия, да се наложи строга санкция.

Тук се каза, че тези крадци били малко, че били самоотделни несъзнателни хора, а фактически те не са толкова малко и затова аз правя предложение всички тези хора, които посягат на общественото, да се наказват. Тук се направиха различни предложения, но и законодателят трябва да напра-

ви необходимото, така че те да бъдат винаги осъдени като крадци и това да помнят и децата им, и всички (*оживление*).

Другото, което е много характерно и което един другар тук предлага, е на обществено място да се излагат крадците.

Друго предложение, което беше направено, е на крадеца да му се отнеме правото да води кола.

И още един въпрос искам да поставя, той може би е малко по-деликатен, но има едни други присвоявания на обществената собственост — навъдиха се едни такива хора — той сам не краде, ама някой му го тури в колата, без да мине през кооперативния магазин. Така той се направи на Ибрям башия и си отива.

Този вид посегателство ние никъде не го споменаваме, а то трябва да намери място и нарушителите да се наказват наред с онези, които така минават край общественото и сами си вземат. Тези, на които се дава и се правят, че не забелязват, и те трябва да намерят своето място.

Аз мисля, че ако ние бъдем по-строги, действително това огромно наше богатство, което представлява селското стопанство — разпръснато открай-докрай, ще можем да го опазим за държавата и за онези, които ден и нощ се трудят за неговото произвеждане.

Благодаря за вниманието. (*Ръкопляскания*)

Председател д-р Владимир Бонев: Има ли други народни представители, желаещи да се изкажат по законопроекта? — Няма желаещи.

Пристъпваме към първо гласуване.

Народните представители, които са съгласни по принцип с предложението законопроект, моля да гласуват. Приема се.

Преди да пристъпим към второ гласуване на законопроекта, той ще бъде изпратен в постоянните комисии, за да бъдат разгледани всички предложения, и на следващите заседания ще бъде докладван.

Преминаваме към трета точка от дневния ред:

Законопроект за държавен и народен контрол.

(*Мотивите и текстът на законопроекта—приложение № 2, 1*).

За доклад от името на Държавния съвет, вносител на законопроекта, има думата др. Кръстю Тричков, първи заместник-председател на Държавния съвет на Народна република България и председател на Комитета за държавен контрол.

Кръстю Тричков: Уважаеми другарки и другари народни представители! Държавният съвет на Народна република

България внася в Народното събрание законопроект за държавен и народен контрол. Задачата на този законопроект е да уреди нормативно извършеното преустройство на органите за общ държавен и народен контрол; да създаде по-добри условия за изпълнението на техните задачи в етапа на развитото социалистическо общество; да съдейства за развитието на социалистическата демокрация и по-пълно упражняване правото на контрол от страна на трудещите се.

Законопроектът цели да усъвършенствува съществуващия правен режим и да го приведе в съответствие с приетите през април 1972 г. от Централния комитет на Българската комунистическа партия и Държавния съвет на Народна република България Концепция и Основни положения за организацията и дейността на органите за държавен и народен контрол в етапа на изграждане на развитото социалистическо общество.

Органите за общ социалистически контрол, както е известно, бяха създадени по инициатива на Георги Димитров. Те са рожба на социалистическата революция в България. Тяхното изграждане бе обусловено от задачите, които партията и народната власт имаха да решават в периода на прехода от капитализма към социализма.

Създаването на органите за държавен и народен контрол се яви като необходимо условие за укрепване на социалистическата държава, на диктатурата на пролетариата. На тях Георги Димитров възлагаше големи надежди, следеше отблизо тяхната дейност, насърчаваше успехите им. Не случайно той нарече новосъздадения контролен орган у нас зоркото око на партията и държавното управление навсякъде, където се касае до интересите на държавата и народа.

В своята дейност по изграждането и усъвършенствването на социалистическия контрол Централният комитет на Българската комунистическа партия се е ръководил от ленинските идеи и принципи, от ленинските теоретически разработки за контрола и отчета, от опита на съветския народен контрол, като творчески го е прилагал на различните етапи от нашето развитие.

След историческия Априлски пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия от 1956 г. контролът постепенно се разви като масов и постоянно действащ. Създадена бе още една възможност за конкретното проявление на революционното творчество на народните маси, за въвличане на трудещите се в управлението на обществото и държавата, за приобщаването им към политиката на партията.

Изграждането и развитието на държавния и народния контрол у нас премина през различни етапи на усъвършен-

ствуване, за да достигне сегашната степен на стройна държавно-обществена система.

Какви са най-важните изменения, настъпили в последно време в положението и дейността на органите за общ социалистически контрол, които налагат приемането на нов закон?

а) След преминаването на Комитета за държавен контрол от Министерския съвет към Държавния съвет начело на общия социалистически контрол в България застана висшият орган на народната власт — Държавният съвет на Народна република България.

б) Осъществена бе идеята на др. Тодор Живков, изказана още през 1970 г. „да се създаде единна система на контрол, основана върху единни принципни постановки, с оглед контролът да се опрости и същевременно да се засили неговата ефективност“. Тя обедини в едно държавния и народния контрол, като съчета в себе си централизма и демократизма, държавното и общественото начало и функционира на основата на единни принципи, единна методология и научно-обосновани критерии.

Нашата социалистическа контролна система стана още по-демократична и истински народна. Тя способствува за по-нататъшното осъществяване правото на трудещите се на контрол върху дейността на държавните и стопанските органи и организации, за засилване ролята на народните маси в управлението.

в) По своята същност органите за общ социалистически контрол се превърнаха в държавно-обществена организация. Цялата своя дейност те развиват на широка обществена основа и в тясна връзка с обществените организации. В състава на комитетите за държавен и народен контрол влизат ръководни работници, представители на партийните органи, на обществените организации, на средствата за масова информация, народни представители, работници, кооператори, дейци на науката и културата.

В страната са изградени предимно на обществени начала 28 окръжни, 160 градски, 27 районни и 770 селски комитети за държавен и народен контрол и над 21 000 комисии и групи за народен контрол в предприятия, учреждения, ТКЗС. В техния състав са включени над 220 000 доброволни инспектори и народни контролори, представители на обществените организации, специалисти, трудещи се. Те се трудят като истински помощници на нашата партия и народната власт. С това ние изпълняваме ленинското указание за организиране контрол „от страна на обществото и от страна на държавата“.

Комисиите и групите за народен контрол са най-добрата изява на обществения и народния характер на контрола,

най-ефикасната форма за проявление на са­модейността на трудещите се, най-гъвкавата и евтина система на контрол, а народните контрольори — хора, които със своята принципалност и непримирост към слабостите, със своята честност завоюваха моралното право да бъдат довереници на партията и държавата.

С разширяването на социалната база на държавния контрол нарасна и значението на неговите възпитателни функции. Широката гласност на проверките умножава ефекта на контрола, засилва неговата превантивност и резултатност, създава обществена непримиримост срещу нарушителите на законността и дисциплината, за които и досега се говори. Със съдействието на обществените организации и средствата за масова информация органите за държавен и народен контрол все по-умело използват ленинското изискване за гласност в контролната работа. Голяма помощ в това отношение ни оказват Българската телеграфна агенция, телевизията и радиото, вестниците „Работническо дело“, „Отечествен фронт“, „Труд“ и други окръжни и местни вестници.

г) Комитетът за държавен контрол при Държавния съвет придоби правото да координира и контролира дейността на специализираните държавни контролни органи, да организира с тях съвместни проверки, да изисква от тях съответна информация. Всичко това осигурява единство и съгласуваност в дейността на контролните органи в нашата страна и довежда до повишаване ефективността на контрола.

д) Правилно се реши и въпросът за партийното ръководство на органите за държавен и народен контрол. Навсякъде те работят под непосредственото ръководство на съответните партийни органи и организации и в това е тяхната голяма сила. Изхождайки от разбирането, че успехът в работата на контролните органи в най-голяма степен зависи от кадрите, партията и обществените организации, изпращат в тях свои представители с добри политически и делови качества, с икономически знания и техническа култура, хора, предани и честни.

В това отношение ние се ръководим от съвета на Владимир Илич Ленин: работещите в контрола „трябва да бъдат такива хора, за които можем със сигурност да твърдим, че няма нито дума да вземат на вяра, нито дума не ще кажат против съвестта си, не ще се побоят от каквито и да било трудности, не ще се побоят от никаква борба за постигане на поставените цели“.

Тези ленински изисквания за подбора на кадрите в контролните органи имат непреходно значение. Те и сега са наш критерий при подбора на кадрите в контролните органи.

Другари! Всички станали изменения доведоха до разширяване обхвата на органите за общ социалистически

контрол и до засилване контролните функции на Държавния съвет на Народна република България. Искам да отбележа, че изграждането на единната система на органите за държавен и народен контрол и повишаването на тяхната роля в социалното управление ни най-малко не сменя отговорността от държавните и стопанските органи за осъществяване контрол при изпълнението на партийните и държавните директиви и нормативни актове. Ленин винаги е разглеждал контрола като съставна част от организаторската работа на всяко държавно и стопанско звено, на всеки ръководител, а не като извънредна мярка — дело само на специализирани контролни органи. Всяко подценяване на контрола води до неблагоприятни последици. Затова другарят Тодор Живков в речта си, произнесена на 25 юни т. г. в Благоевград, отново подчерта: „Успехът на нашето дело в най-голяма степен зависи от правилната организация на работата, от своевременния контрол на това, което се върши и трябва да бъде извършено, от установяването на крепка съзнателна дисциплина.“

От преустройството на контрола и изграждането на единната система на органите за държавен и народен контрол изминаха близо две години. Резултатите са положителни. Използвайки създадените добри условия за работа, Комитетът за държавен контрол и неговите органи развиват активна дейност. Многохилядната армия от инспектори и народни контролори оказва квалифицирана помощ на партийните органи и стопанските ръководства. Със средствата на контрола те помагат за последователно прилагане на икономическия механизъм, за мобилизиране трудовите колективи в изпълнението на народностопанските планове, за по-пълното и ефективно използване на суровините, материалите и производствените мощности. В рамките на своята компетентност и със специфични форми и методи на работа органите за държавен и народен контрол съдействуват на партията и правителството за постигане на висока обществена производителност на труда, за създаване на нов подход по въпросите за концентрацията и специализацията на производството и усъвършенствуването на технологията, за изпълнение на насрещните планове във всички отрасли на материалното производство, за образцова организация и навременно прибиране на реколтата. Те водят непримирима борба с рушителите на плановата, технологичната, договорната, финансовата и трудовата дисциплина и изобщо към всякакво нарушение на дисциплината в нашето общество. Неотдавна по доклад на Комитета за държавен контрол Държавният съвет на Народна република България, както е известно, прие специално решение, с което осъжда някои явления и действия, които рушат социалистическата

дисциплина и са несъвместими със социалистическия морал, с природата на социализма.

През последните години бяха извършени много проверки по изпълнението на производствените планове, по ускоряване строителството на пусковите обекти, по опазване на природната среда, по държавната, финансовата и трудовата дисциплина. Само през 1973 г. органите за държавен и народен контрол са извършили повече от 180 хиляди проверки, с които са съдействували за реализиране на икономии и са предотвратили загуби за повече от 200 млн. лв. Предотвратени са много нарушения и злоупотреби, търсена е отговорност от редица виновни длъжностни лица. Но в случая, другарки и другари, е важен и политическият ефект от тяхната работа. В лицето на органите за общ социалистически контрол трудещите се в нашата страна виждат още едно средство в ръцете на партията и държавата за борба срещу нередностите и недостатъците.

Постигнатото досега е само добро начало. Няма място за успокоение и главозамайване. Ние си даваме сметка, че в работата на Комитета за държавен контрол и на неговите органи по места се допускат и някои сериозни слабости и недостатъци.

Не всякога те съумяват да разкрият причините за допусканите пропуски и нарушения в подконтролните обекти, да разграничат отговорностите на виновните длъжностни лица и най-важното да направят обосновани предложения за поправяне на грешките, да вземат действени мерки в процеса на проверката.

Недостатъчна е съгласуваността и взаимодействието на комитетите със специализирания държавен контрол, не са разработени единни критерии още с тях на възискателност, което пречи за пълното използване силите и възможностите на специализираните контролни органи и създава излишни трудности в подконтролните обекти.

Една част от органите за общ социалистически контрол още не са организационно укрепнали, което дава неблагоприятно отражение върху обхвата, качеството и ефективността на контрола. Някои от нещатните инспектори, сътрудници и народни контрольори все още не са усвоили контрольорското майсторство, поради което нерядко се допуска пилеене на сили и време по маловажни и дребни въпроси.

Комитетът за държавен контрол при Държавния съвет на Народна република България неотдавна направи критичен анализ на своята работа и набеляза съответни мерки за нейното подобряване. Оценката е, че след реорганизацията, след създаването на единна система за общ социалистически контрол са налице всички необходими условия за изпълнение на задачите, които ни се възлагат от партията.

Главното внимание на органите за социалистически контрол сега е насочено към успешното изпълнение на решенията на Десетия конгрес на партията и Националната партийна конференция, към изпълнението на производствените планове по всички показатели, към подобряване работата на държавните и стопанските органи, към укрепване на дисциплината. В това отношение ние се ръководим от указанието, което даде др. Тодор Живков в речта си на 25 юни т. г.: „Да не се допуска каквото и да е снизхождение при нарушението на дисциплината, защото всяко нарушение на дисциплината нанася вреда на народното стопанство и същевременно накърнява интересите на самите трудеци се! . . . Борбата за висока социалистическа дисциплина трябва да стане лично дело на всеки български патриот, на всеки трудец се в нашата страна. Производство и дисциплина, дисциплина и производство — такава е сега повелбата!“

Необходимо е също така да продължи грижата за повишаването на ефективността в работата на органите за държавен и народен контрол, като се засилва проблемността в контрола и се вземат действени мерки още в хода на проверката, като се подобряват превантивността и гласността на резултатите от контрола, съгласуваността и координацията с другите специализирани държавни контролни органи и съвместната работа с обществените организации.

Важна наша задача, която си поставяме, е да проявяваме постоянна грижа за организационното укрепване на единната система за общ социалистически контрол и особено за нейната масова опора — комисиите за народен контрол, за повишаване подготовката и квалификацията на работещите в контролните органи.

Постоянно наше задължение е да осигуряваме изпълнението на всяко решение и на задължителните указания на органите за общ социалистически контрол.

Със задоволство трябва да отбележим, че Министерският съвет, партийните и държавните органи в центъра и по места своевременно разглеждат внесените доклади за резултатите от нашите проверки и вземат необходимите мерки.

Другарки и другари! Строителството на развито социалистическо общество е многостранен и динамичен процес, който изисква още повече да се издигне ролята на контрола. Както е отбелязано в Програмата на партията, контролът трябва да стане „първостепенен фактор за спазване законността и усъвършенстване на държавния апарат, за привличане на трудещите се в държавната дейност и управлението на обществото“. Това наложи по-нататъшното усъвършенстване на контрола на основата на изпитаните ленински принципи и на нашия опит.

На органите за държавен и народен контрол сега се постави задачата да засилят своята роля в борбата за точното и срочно изпълнение на взетите решения, за предотвратяване на грешките и пропуските. От тях се изисква да осигурят обратната връзка на информация за функционирането на различните държавни и стопански звена, да регистрират своевременно реакцията на изпълнителските органи по приетите решения, да установят бързо неблагоприятните отклонения от предварително поставените цели и да предлагат необходимите мерки за подобряване на работата. Задачата на контролните органи е да предотвратяват всякакъв род посягательства върху социалистическата собственост, включително и за опазването на селскостопанското имущество, какъвто закон се предлага на тази сесия.

Комитетът за държавен контрол и неговите органи са задължени да разкриват слабостите, недостатъците и причините, които ги пораждат, да въздействуват за тяхното отстраняване. От органите на контрола се изисква задълбочено и обективно да проверяват всеки факт и всяко нарушение, внимателно да анализират всички обстоятелства и да „внушават на всички безусловно доверие“, както учеше Ленин.

Това изискване за обективност, точност и прецизност е ръководно начало в работата на органите за държавен и народен контрол. Важно направление в работата на контролните органи е да откриват положителния опит и да съдействуват за неговото популяризиране и внедряване. И такава практика вече има. В това отношение ние се ръководим от ленинското указание, че главната задача на контрола е не само и не толкова да „лови“ и „изобличава“, колкото да умее да поправи навреме и да помогне за отстраняване на грешките.

В общата система на социалистическия контрол органите за държавен и народен контрол, както се вижда от всичко казано дотук, заемат особено място. Те се отличават от специализираните държавни контролни органи по това, че осъществяват всеобхватен и постоянен действащ контрол във всички отрасли и сектори на народното стопанство и културното строителство. По някои въпроси те упражняват контрол и в Българската народна армия и другите специализирани ведомства. Така те се явяват необходима съставна част от държавното ръководство, притежават най-големи правомощия в областта на контрола и най-важното — активно привличат трудещите се в неговото осъществяване.

Другарки и другари! От всичко казано дотук се вижда, че в органите за общ социалистически контрол са настъпили сериозни изменения. Действащата правна уредба, установена от Закона за държавен контрол от 1964 г., изменен и допълнен през 1966 г., не отразява новата организация на

контрола и не отговаря вече на основните задачи, които са поставени пред него с Концепцията и Основните положения. Необходимото усъвършенствуване на съществуващите нормативни разпоредби не би могло да се постигне по пътя на изменението и допълнението на прилагания сега закон. Характерът и обемът на налагащите се изменения изискват приемането на нов закон, който да уреди нормативно извършеното преустройство в контролната дейност, да възведе в правни норми основните принципи, изисквания и нови моменти, залегнали в Концепцията и Основните положения и намерили място, утвърдили се вече в дейността на органите за държавен и народен контрол.

При изготвянето на законопроекта, с който вие разполагате, бе взета пред вид и широко използвана правната уредба на контрола в Съветския съюз и в другите социалистически страни. Взети са пред вид и направените предложения през различните етапи на обсъждане.

Законопроектът за държавен и народен контрол по наше дълбоко убеждение отговаря на изискванията, поставени пред държавния и народния контрол в периода на изграждането на развитото социалистическо общество. Мотивите и законопроектът ви бяха дадени предварително и вие вярвам сте запознати с тях.

Затова моля Народното събрание да обсъди и приеме предложениния законопроект. *(Ръкопляскания)*

Председател д-р Владимир Бонев: Има думата докладчикът на Законодателната комисия др. Ярослав Радев.

Проф. Ярослав Радев: Другарки и другари народни представители! Законодателната комисия прави 17 предложения за изменения в законопроекта за държавен и народен контрол, които по своя характер могат да се разделят в три групи: 1. предложения по същество — осем; 2. разяснителни формулировки — шест; 3. редакционни подобрения — три.

1. Предложения по същество

1. По принцип в обсега на контрола, осъществяван от органите за държавен и народен контрол, съгласно чл. 2, ал. 1 са включени и обществените организации.

В същност дейността на политическите партии съгласно прекия смисъл на чл. 2, ал. 2 е изключена от контрола на държавните органи. По отношение на останалите обществени организации органите за държавен и народен контрол могат да упражняват контрол само в ограничена област. Организационната, идейно-политическата, културно-просветната, научната и творческата дейност на различните по характер

обществени организации изрично е изключена от контрола на органите за държавен и народен контрол.

Поради това Законодателната комисия предлага в чл. 2, ал. 1 да се заличи думата „обществените“, а съюзът „и“ да се постави преди думата „кооперативните“.

По същите съображения в чл. 17, т. 3 да се заличат думите „и обществените“.

2. В чл. 14, ал. 1 не се определя за какъв срок се образуват комисии и групите за народен контрол. Представителният характер на тези органи, избирани на общи събрания или конференции на трудещите се, налага прилагането на общия принцип, характерен за представителната система.

Поради това Законодателната комисия предлага в края на първото изречение на чл. 14, ал. 1 да се прибавят думите „за срок от две години“.

3. В чл. 17, т. 2 изразът „на територията на страната“, който определя пространствените предели за прилагането на закона, да се заличи, тъй като приложението на закона се отнася и до дейността на наши органи в чужбина.

4. В чл. 17, т. 7 след думата „информира“ да се прибавят думите „Държавния съвет и“, с което се разширява задължението на Комитета за държавен и народен контрол да информира и постоянно действащия висш орган на държавната власт за извършените проверки.

5. В чл. 20, буква „г“ като мярка на наказание се предвижда превеждането на по-нископлатена работа или понижение в длъжност, степен или разряд в същото учреждение или организация за срок до три месеца.

Поради това в чл. 23, ал. 2 следва да се заличи думата „превеждане“, тъй като вече в чл. 20, буква „г“ е определен максималният срок за превеждане на по-нископлатена работа.

6. Законодателната комисия предлага в чл. 25 да се възпроизведе чл. 29, букви „а“ и „б“, и чл. 31 от Закона за финансовия контрол, за да се внесе единство в режима за налагане на парични начети.

Във връзка с това Законодателната комисия предлага в чл. 25 да се създаде нова алинея 2 със следното съдържание:

„(2) При налагане на парични начети отговорността е:

1. до размера на щетата, но не повече от тримесечното брутно трудово възнаграждение на виновните лица;

2. до размера на щетата, но не повече от едномесечното брутно трудово възнаграждение на виновните лица, когато от щетата се е възползвало държавното учреждение или предприятие“.

Алинеи 2 и 3 да станат съответно 3 и 4, като новата алинея 3 приеме следната редакция:

„(3) Размерът на паричния начет не може да бъде по-малък от 1/3 от brutното месечно трудово възнаграждение на виновното лице освен в случаите, когато щетата е под размера на това възнаграждение“.

7. В чл. 36 да се заличи ал. 3, тъй като предвиденото наказание в предходните две алинеи позволява да се наложи по-висок размер глоба при повторно извършване на същото нарушение.

8. В § 3 от Заключителните разпоредби се предвижда за прилагането на закона Комитетът за държавен и народен контрол да издава правилник и инструкции.

Съгласно чл. 7, ал. 1 от Закона за нормативните актове за цялостното прилагане на закона се издава един акт — правилник, който по смисъла на чл. 44 от Указ № 883 за прилагане на Закона за нормативните актове трябва да уреди изчерпателно материята, до която се отнася.

Поради това Законодателната комисия предлага в § 3 на Заключителните разпоредби да се заличат думите „и инструкции“.

II. Разяснителни формулировки

1. В чл. 5, т. 1 определението „организациите“ да се замени с термина „стопанските и обществените организации“, което по-ясно изразява техния характер.

2. В чл. 8, ал. 1 след наименованието „Комитетът за държавен и народен контрол“ да се прибави „при Държавния съвет“. Всъщност с предложението се възпроизвежда наименованието на органа, който вече е посочен в чл. 7, ал. 1, т. 1. Поради същите съображения в § 4 от Заключителните разпоредби накрая да се прибави: „при Държавния съвет“.

3. В чл. 17, т. 2, която става т. 1, пред думата „контрол“ се поставя разяснителната дума „цялостен“.

4. В чл. 20 след думите „Въз основа на резултатите от проверките комитетите за държавен и народен контрол“ да се добавят думите: „съобразно своята степен и компетентност“.

5. В чл. 22, ал. 1 след думите „Наказанията по чл. 20, т. 6 се налагат“ да се прибавят думите „според тежестта на нарушенията“.

Разясняването изрично посочва принципа, от който трябва да се ръководи наказващият орган при определяне на наказанието, който принцип се подразбира.

6. В чл. 28 след израза „правила за наказанията“ да се добави разяснителният текст „по чл. 20, т. 6“.

III. Редакционни подобрения

1. В чл. 5, т. 1 думите „за опазване на природната среда“ да се преместят в края на изречението.

2. В чл. 13, ал. 1 думите „обществени изборни“ да си разменят местата.

3. В чл. 17 да се разменят местата на т. 1 и 2.

Съгласно чл. 107 от Правилника за работата на Народното събрание Законодателната комисия внася приетите от нея предложения във върховния представителен орган за обсъждане и гласуване.

Председател д-р Владимир Бонев: Пристъпваме към разискване по законопроекта.

Има думата др. Живко Живков.

Живко Живков: Другарки и другари народни представители! Настоящата сесия на Народното събрание обсъжда един важен въпрос, свързан с по-нататъшното усъвършенствуване системата на социалното управление в нашата страна. С приемането на предложения законопроект за държавен и народен контрол се утвърждава по законодателен път изградената у нас единна система за общ социалистически контрол, която съчетава в органическо единство централизма и демократизма, държавното и общественото начало и повишава ролята на контрола в борбата за изграждането на развито социалистическо общество, за издигане отговорността и дисциплината в народното стопанство.

Новият законопроект е в пълно съответствие с ленинските принципи за най-строг контрол от страна на обществото и държавата. Той осигурява условия за по-нататъшно развитие и усъвършенствуване на контролната дейност, за повишаване на нейната ефективност.

Усъвършенствването на държавния и народния контрол като важна функция на социалното управление се извършва и върху основата на собствения опит, на опита на Съветския съюз и другите братски социалистически страни.

Законопроектът отразява изискванията на партийната програма, принципните разработки и постановки на Централния комитет на партията и лично на др. Тодор Живков по проблемите на контрола в условията на строителството на зряло социалистическо общество. Той обогатява материята за контрола, насочва практическите действия на контролните органи към засилване превантивната роля на контрола и повишаване неговата възпитателна функция. В него ясно е определено мястото на органите за общ държавен и народен контрол в нашето общество, техните функции,

права и задължения, главните направления в тяхната дейност.

Със своята дейност Комитетът за държавен контрол и неговите органи съдействуват на партийното и държавното ръководство за изпълнение на единния държавен план за общественно-икономическото развитие на страната и на насрещните планове, за укрепването на държавната дисциплина и социалистическата законност, за усъвършенствуване работата на държавния апарат и привличане все по-широки слоеве от трудещите се в управлението на обществото.

Да помага на партията и правителството за бързо и ефективно развитие на социалистическата икономика, за повишаване обществената производителност на труда, за високо качество на продукцията, за своевременно въвеждане в действие на производствените мощности, за икономично и пестеливо използване на материалните ресурси, за борба с бюрократизма, разтакаването, безstopанствеността — такива са основните насоки в работата на държавния и народния контрол на съвременния етап. При това остава в сила забележителната мисъл на В. И. Ленин, че главната задача на контрола е не толкова да „лови“, „да разобличи“, колкото „да умее да поправи“. Главната задача на контрола е „умелото поправяне на време...“

Комитетът за държавен контрол информира редовно Министерския съвет по всички по-важни въпроси от проверките със съответни предложения за вземане на допълнителни мерки. Проверките на Комитета за държавен контрол се отличават със своята задълбоченост, прецизност и обективност, което подпомага правителството да приема обосновани решения за по-нататъшното подобряване на стопанската и управленческата дейност.

Все повече в дейността на държавния контрол се утвърждава качествено нов подход — вземането на действени мерки още в хода на проверките за отстраняването на недостатъците и нарушенията. Този начин на работа следва да се утвърди като постоянен стил и метод не само от органите на държавния и народния контрол, но и от всички специализирани контролни органи към министерствата и ведомствата. Така най-добре ще се съдействува на Централния комитет на партията, на Държавния съвет и на Министерския съвет за изпълнението на техните ръководни функции, ще се насаждат здрав ред и висока държавна дисциплина, ще се издига отговорността на стопанските ръководители по изпълнението на възложените им задачи.

Органите на контрола помагат и когато проявяват необходимата строгост и взискателност. Те своевременно вземат конкретни решения по въпроси, които са от тяхна компетентност. Всичко това улеснява правителството в негова-

та ежедневна работа. Затова и занаяпред както Министерският съвет, така и министерствата и ведомствата трябва да се ползват още по-широко от възможностите, които предоставя Комитетът за държавен контрол за укрепването на държавната дисциплина и социалистическата законност в страната, за изпълнението на партийните и правителствените решения.

През последните две години от Комитета за държавен контрол бяха извършени редица комплексни проверки и внесени над 130 доклада и информации в Министерския съвет по въпросите, свързани с борбата за най-ефективно използване на суровини, материали и работно време, пълно използване на производствените мощности, подобряване организацията на работата в строителството, предотвратяване на разхищенията и безстопанствеността. Със своята дейност Комитетът за държавен контрол допринася за намаляване на сметната стойност на редица обекти, за своевременното внедряване на научно-техническите постижения, за предотвратяване незаконното изплащане на премии.

Положително въздействие оказва Комитетът за държавен контрол чрез подобряване на координацията и съвместната дейност със специализираните държавни контролни органи. Вискателността, проявявана към тези органи, и методическата помощ, която им се оказва, играят положителна роля за по-нататъшното усъвършенстване на тяхната работа.

С новия законопроект се утвърждава линията за превръщане на контрола в масов, постоянно действащ и всеобхватен. Този облик на контрола намира юридически израз и в самото му наименование — държавен и народен.

Привличането на все по-широки слоеве от трудещите се за участие в системата на контрола е важна проява на социалистическия демократизъм.

Владимир Илич Ленин учеше, че има нужда от строг контрол върху мярката на труда и мярката на потреблението, произтичащ от самата същност на социализма.

Самият характер на социалистическото общество, което се изгражда и функционира на основата на обществената собственост върху средствата за производство, обуславя необходимостта от всенароден контрол, от широкото участие на народните маси в контрола и проверките. За да се реализира напълно преимущество на социалистическите производствени отношения, е необходимо всеки работник, селянин-кооператор, служещ да чувства себе си стопанин на предприятието, лично отговорен за ежедневната работа на предприятието или стопанството и същевременно да има винаги ясно съзнание за общонародния и колективния характер на собствеността върху средствата за производство

и за произтичащите от това отговорности. В това отношение трябва още повече да се подобрява възпитателната работа с оглед пълното осъзнаване на голямата отговорност, която гражданите носят за поверените им дела в който и да е сектор на социалистическото общество и социалистическото производство, за преодоляването на всякакви остатъци от частнокапиталистическото минало.

Да се проверява фактичестото състояние на работата във всички звена на обществената система, да се проверява дълбоко, дори педантично, като се действа за изпълнение на взетите решения, като се води непримирима борба с разхитителите на социалистическата собственост и с бюрократизма и се полагат усилия да се постига стройност и съгласуваност в работата на апарата — това е една от важните задачи на контрола. Успешното решаване на тази задача не е възможно без най-широкото участие на самите народни маси, които са жизнено заинтересувани от това дело.

В нашата страна е изградена дълбока демократична система на контрол, която представлява едно от най-важните средства за още по-широкото въвличане на трудещите се в социалното управление, за системен контрол и проверка как се изпълняват решенията на партията и държавното ръководство. Този момент в новия законопроект е по-нататъшно развитие на общественото начало в контролната дейност. Това е в пълно съответствие с постановката на Ленин, че контролът е необходимо условие за правилното функциониране на първата фаза на комунистическото общество.

Работниците, кооператорите и народната интелигенция получават още една конкретна достъпна форма за участие в контрола като една от важните функции на социалното управление. Това е голямо завоевание на социалистическия обществен строй.

Едно от най-важните условия за успешното строителство на зрялото социалистическо общество е строгото съблюдаване на държавната дисциплина.

Социалистическата демокрация е неотделима от отговорността и дисциплината.

Изискването безусловно да се изпълняват законите в страната не само не противоречи на демократичните основи на социалистическия строй, а, напротив, обуславя развитието на демократизма.

Дисциплината в социалистическото общество се базира върху социалистическите производствени отношения, които изключват експлоатацията на човек от човека, върху другарското сътрудничество между хората, взаимната помощ и доверие. Тя е обективна необходимост за организи-

рането на съвместния труд на голям брой хора и се разпростира върху всички сектори от живота на обществото.

Извършващият се сега бурен технически прогрес, широката механизация и автоматизация на производството увеличават многократно изискванията строго да се съблюдают дисциплината, редът и организацията на труда.

Успехите в социалистическото строителство в най-голяма степен зависят от правилната организация на работата, от своевременния контрол, от установяването на крепка, съзнателна дисциплина. Всички ние знаем с каква голяма острота многократно постави този въпрос сам другарят Тодор Живков и на Декемврийския пленум на Централния комитет на партията (1972 г.) и особено на Националната партийна конференция.

Неотдавна Държавният съвет прие специално решение за допуснати нарушения при отчитане на производствената дейност в отделни предприятия и стопански организации и необоснованото нарастване на административно-управленческия персонал, които са явления несъвместими с природата и характера на социалистическия обществен строй. Такива действия нанасят вреда на народното стопанство, накърняват интересите на трудещите се. Този документ бе обстойно разгледан преди няколко дни в Министерския съвет. По него бяха направени съответни изводи и набелязани мерки за предотвратяване такива нарушения в бъдеще.

Партията последователно и неотстъпно провежда линия на укрепване на социалистическата дисциплина за създаване на непримиримост към рушителите на дисциплината. От строгото спазване на дисциплината са кръвно заинтересувани всички колективи, всички трудещи се. Ето защо култивирането у всички граждани на нашето общество съзнанието за дисциплина и самодисциплина, за контрол и самоконтрол придобива първостепенно значение в цялостната дейност и на контролните органи. В условията на изграждане на зряло социалистическо общество дисциплината и контролът постепенно прерастват в качествено ново състояние, във форма на повишена съзнателност, самодисциплина и самоконтрол.

Със своята висока социалистическа съзнателност и активното си участие в различните форми на контрол трудещите се съдействуват за по-нататъшното укрепване на организираността, за точното изпълнение на социалистическите закони.

„Производство и дисциплина, дисциплина и производство“ — такава е повелята, която издига др. Тодор Живков. За нейното повсеместно и широко реализиране особено отговорна е ролята и на органите за държавен и народен контрол в страната.

Очевидно контролът като функция на социалистическата държава и занаяд ще бъде важна съставна част от организаторската работа на партията и държавата, ефикасно оръжие за издигане равнището на отговорността и дисциплината във всички сфери на нашия живот.

Законопроектът за държавен и народен контрол като израз на политиката на Българската комунистическа партия и социалистическата държава е ново проявление на по-нататъшното усъвършенстване на социалното управление и разгръщането на социалистическия демократизъм, ново потвърждение на голямата роля, която има да играе контролът в изграждането на развито социалистическо общество в Народна република България. Като го подкрепям изцяло, призовавам да гласуваме за неговото приемане. (*Ръкопляскания*)

Председател д-р Владимир Бонев: Другарки и другари народни представители, следва почивка до 17,15 ч. Точно в 17,15 ч. ще продължим заседанието.

(След почивката)

Председателстващ Милко Тарабанов: Продължава заседанието. Думата за изказване по законопроекта за държавен и народен контрол има народният представител Пеню Кирацов.

Пеню Кирацов: Другарки и другари народни представители! Нашата партия винаги е изхождала от ленинското учение, че социалистическото преустройство на обществото е немислимо без повсеместния, всеобщ и универсален контрол върху количеството и качеството на труда. „Отчетността и контролът — ни учи Ленин — ето главното, което е необходимо за уреждането, за правилното функциониране на първата фаза на комунистическото общество.“

Контролът е вътрешно присъщо, съществено свойство на социалистическата държава и на управленческия процес в условията на социализма. През различните етапи от развитието на страната държавният и народният контрол неизменно е служил на интересите на партията и народа, бил е ефикасно средство за укрепването на държавната дисциплина и социалистическата законност, за успешното изпълнение на партийните и правителствените решения.

След Априлския пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия от 1956 г. настъпиха значителни изменения и подобрения в работата на държавния контрол. Разработвайки творчески възловите проблеми за

усъвършенствуване системата на социалното управление у нас, др. Тодор Живков винаги е отделял изключително внимание на контрола като първостепенен фактор за спазване на законността, за усъвършенствуване на държавния апарат, за широко привличане на трудещите се в държавната дейност и управлението на обществото. Дейността на органите за държавен и народен контрол се разви на широка обществена основа.

Партийните принципи за контрола намериха по-нататъшно развитие в решенията на Юлския пленум (1968 г.), в Програмата на партията, утвърдена от Десетия конгрес, в материалите на Декемврийския пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия. Предложеният за обсъждане законопроект има за задача да уреди нормативното преустройство на цялата контролна система в духа и в съответствие с новите партийни документи. Той е продиктуван от измененията, които настъпиха в системата на социалното управление, от новите задачи и изисквания, които развитото социалистическо общество предявява към органите на социалния контрол.

Основната задача на контрола в нашето общество е да въздейства за точно изпълнение на директивите на партията, на законите и другите нормативни актове, издавани от Народното събрание, Държавния съвет и Министерския съвет, за всестранното развитие на социалистическата икономика, за укрепване на държавната дисциплина и социалистическата законност, за усъвършенствуване работата на държавния апарат и привличане на все по-широки слоеве от трудещите се в управлението на обществото.

Партийното ръководство като конституционен принцип на нашата държава с особена сила се отнася за работата и дейността на органите за държавен и народен контрол. Силата и боеспособността на тези органи, както ни учи натрупаният опит, е в ръководството на партията. Партийното ръководство в духа на законопроекта се характеризира с това, че Централният комитет на партията, а по места партийните органи и организации са организатори на единната система за държавен и народен контрол, ежедневно ръководят тяхната дейност, насочват вниманието им към основните задачи на стопанското и културното строителство.

В законопроекта са отразени ленинските принципи за превантивната роля на контрола. В съвременните условия той следва още по-ефективно да предпазва кадрите от грешки, да засилва възкателността към тях, да съдейства за своевременното отстраняване на допусканите слабости, да помага за повишаване на квалификацията, за усъвършенствуване на стила и метода на работа.

Февруарският пленум на нашата партия обърна особено внимание на обстоятелството, че системата на социалния контрол трябва все повече да се опира на общественото мнение, да се свързва още по-тясно с идеологическата дейност на партията, за да може още по-активно да развива съзнанието за дълг, чест и достойнство, да създава простор за проява и обществено признание на положителните постъпки на личността.

Необходимо условие за повишаването на превантивната и възпитателна роля на контрола е съчетаването и по-нататъшното развитие на държавното и общественото начало при изграждането и функционирането на единната система на органите за държавен и народен контрол. През последните години е извършена огромна организаторска и политическа работа за масовизиране на нашата контролна система, за разширяване на съвместната дейност на оргните за държавен контрол с масовите обществени организации — Отечествен фронт, Комсомола, професионалните съюзи, Комитета на българските жени. Убедително доказателство за това е фактът, че щатните работници в системата на всички органи за държавен контрол са 394, а броят на нещатните сътрудници и народни контрольори възлиза на повече от 200 хиляди души.

Съвременната теория за управлението изтъква, че е по-добре с 50 до 70% увереност да знаем за предстоящите грешки, отколкото със 100% да констатираме извършените. В нашата динамична съвременност, ако проверката не е превантивна, много от добрите решения ще останат безплодни, ще увиснат във въздуха. Обобщаването на положителния опит също трябва да стане важен момент на контрола и на помощта за подобряване на работата. Превантивността на контрола обаче е неразривно свързана с компетентността на проверяващите. Не може и дума да става за превантивна проверка, когато в ролята на проверяващи действуват неподготвени лица, които по-малко знаят и по-малко могат от изпълнителите. Необходимо е в системата на контролните органи да се подбират хора с високи знания и умения, добросъвестни и авторитетни, воюващи с комунистическа страст за общонародното дело.

Новият закон за държавен и народен контрол ще съдействува значително да се издигне ефективността на борбата против отрицателните явления, против отживелиците, проявите на буржоазно влияние, нарушенията на социалистическа законност и морал. Усилията на нашите контролни органи трябва да се насочат към изкореняване преди всичко на проявите на кариеризъм и бюрократизъм, на егоизма и ходатайството, на заобикаляне и нарушаване на законите, на оеснафяване, алчност и стремеж към лично облагодетел-

ствуване за сметка на обществото. Контролът още по-действено следва да въздейства за изкореняване на парадността, на формализма и заседателската суетня, на разтакването и празнословието, да не допуска разминаване между взетите решения и тяхното изпълнение, между думите и делата.

Разширявайки социалната база на държавния контрол, законопроектът предвижда редица нови положения за постигане на единство и висока ефективност в цялата система на контрол в нашата страна. Взаимодействието между държавното и общественото начало намира израз и в правата, които се предоставят на органите за държавен и народен контрол. С новия законопроект се разширяват мерките на държавната принуда.

На съвременния етап от нашето развитие особено нарастват контролните функции в системата на управлението на социалистическото народно стопанство в процеса на самото производство. Законопроектът е солидна основа на контролните органи постоянно, още по-компетентно и цялостно да засилват своята дейност по изпълнение на плановете за обществено-икономическо развитие на насрещните планове, за изпълнение докрай решенията на Десетия конгрес и Националната партийна конференция.

Другарки и другари! Контролът в нашето общество се осъществява едновременно с правни и извънправни средства. При това той функционира на различни равнища — на равнището на цялото общество, на колектива, на отделната личност. На всяко равнище съотношението между правните и другите средства, методи и форми на контрол също има свои особености.

В отделния трудов колектив наред с въздействието на правото голяма роля играят традициите, обичаите, общественото мнение в колектива. Нещо повече, проучванията показват, че тези извънюридически форми на контрол тук играят много по-действена роля, отколкото правните норми. В колективите, където е отслабен взаимният контрол, където съществува „морален вакуум“, отрицателните явления, нарушенията на социалистическата законност и морал намират най-благоприятни условия за възникване и за бързо разпространение. Затова действителната роля на новия закон, който ще утвърди Народното събрание, трябва да се съчетава с всестраниното укрепване на възпитателните функции на микросредата.

Особено значение сега придобива засилването на самоконтрола над собствените постъпки, укрепването на самодисциплината. А това е невъзможно, ако законодателните мерки, които ние ще приемем днес, не се съчетават с по-

стоянна и ефективна идейновъзпитателна работа от страна на партийните и обществените организации. Те трябва така да работят, че да възпитават и да внедряват в поведението на хората единен подход към законите и нормите на социалистическото общежитие. Пред закона и пред нормите на нашето общество всички граждани са еднакво задължени и еднакво следва да ги изпълняват.

Накрая, гласувайки за приемането на предложението за законопроект, искам да изразя увереност, че Народното събрание ще въоръжи нашите органи за държавен и народен контрол с един научнообоснован правен документ, изграден върху ленинските принципи и изискванията на партийната програма, който ще им помага всемерно да усъвършенствуват своята работа, да служат беззаветно на делото на партията, на изграждането на развитото социалистическо общество в нашата страна.

Благодаря ви за вниманието. *(Ръкопляскания)*

Председателстващ Милко Тарабанов: Думата за изказване има народният представител Алекси Иванов.

Алекси Иванов: Другарки и другари народни представители! Внесеният за обсъждане и приемане от Народното събрание законопроект за държавен и народен контрол е актуален и важен нормативен документ за развитието и дейността на социалистическия контрол в Народна република България. Той е разработен в духа на Концепцията и Основните положения за организацията и дейността на органите за държавен и народен контрол, утвърдени с решение на Централния комитет на Българската комунистическа партия и Държавния съвет от месец април 1972 г.

Законопроектът за държавен и народен контрол се обсъжда от Народното събрание в забележително време, в юбилейната тридесет годишнина от социалистическата революция в България, когато целият народ под ръководството на Българската комунистическа партия начело с другаря Тодор Живков претворява в грандиозни дела историческата програма, приета от Десетия конгрес.

В програмата на партията за изграждане на развито социалистическо общество, която се прегърна изцяло от трудещите се и стана програма на целия народ, са определени задачите и на контрола, и на контролните органи. Той следва да стане „първостепенен фактор за спазване на законността, за усъвършенстване държавния апарат, за привличане трудещите се в държавната дейност и управлението на обществото“.

Законопроектът си поставя за задача да осигури усъвършенстване на нормативната уредба на организацията и

дейността на държавния и народния контрол в съответствие с големите изисквания, които се предявяват от Българската комунистическа партия за издигане на неговата роля в системата на социалното управление.

Законопроектът е ярка изява на още по-широко и последователно овладяване на ленинските принципи в организацията и дейността на държавния и народния контрол в социалистическата държава и на положителния опит на съветския народен контрол.

Другарки и другари! Историческият Априлски пленум на Централния комитет на партията от 1956 г. създаде условия за развитие на общественото начало в дейността на контрола, за създаване на постоянно действащ контрол. Това го превърна в мощно средство за въвличане на трудещите се в управлението на социалистическата държава и отгук — за засилване на социалистическата демокрация.

Органите за държавен и народен контрол у нас са ценен помощник на партията и държавата за правилното, успешното и срочното изпълнение на взетите решения, за предотвратяване на грешките и пропуските в работата, за разкриване причините за отклоненията от правните норми и със своята дейност създават условия за отстраняването им и подобряване на работата им.

Не само сред държавните и стопанските органи и организации, но и в съзнанието на всеки труженик на нашето социалистическо общество органите за държавен и народен контрол, инспекторите и народните контрольори се ползват с голямо уважение, доверие и признателност. И това е така, защото с дейността си, с високата си принципност и класово-партийна страст те работят за изпълнение и преизпълнение на насрещните планове и на поставените задачи.

В началото на настоящата година комитетите за държавен и народен контрол в окръзите извършиха много проверки за засяване на планираните площи в селското стопанство, за изпълнение плана за животинската продукция, 61-то постановление на Министерския съвет за личното стопанство и са набелязали мерки за отстраняване на слабостите и подобряване на работата.

Проверките на органите за държавен и народен контрол през миналата година осигуриха допълнително разкрити резерви, включени в плановете, продукция и други за над 110 млн. лв.

Привеждане в правна норма всички органи за държавен и народен контрол да работят под непосредственото ръководство на Българската комунистическа партия и Държавния съвет създава условия за по-нататъшно издигане ролята на изградената у нас единна система на контрол, за непрекъснатото развитие на държавното и общественото начало в ней-

ната организация. С това се създава предпоставка за реализиране на идеята да се осъществи пълно единство в цялата контролна система на нашата страна.

Ние сме уверени, че по този начин ще се премахне дублирането на дейността на съществуващите контролни органи, че по-добре ще се координира и насочва тяхната дейност, че ще се засява и подобрява още повече съвместната им работа с обществените организации.

Законопроектът насочва вниманието на контролните органи към повишаване проблемността в тяхната работа. По смисъла на член 5 те трябва да се занимават с големи, значителни проблеми — да оказват помощ при съставяне на плановете за обществено-икономическото развитие на страната, като откриват и отстраняват предварително грешките в планирането, като съдействуват за разкриване на резервите, за повишаване обществената производителност на труда, за ефективно изразходване на материалите и финансовите средства, за опазване на природната среда, за правилно използване на трудовите ресурси, за повишаване качеството на продукцията и водят борба срещу бюрократизма, ведомствения подход, посегателството върху социалистическата собственост.

В съвременните условия, когато се решават много сложни и отговорни задачи, когато на основата на общественото разделение на труда, на концентрацията и специализацията на производството се създават сложни договорни взаимоотношения, рязко се повишава изискването за висока и съзнателна дисциплина, за голяма ритмичност и съгласуваност в действията на всички звена в сферата на производството и управлението. Здравата социалистическа дисциплина и отговорност в работата сега е едно от главните условия за успешното изпълнение на шестата петилетка. Няма никакво съмнение, че на основата на новия закон органите за държавен и народен контрол ще направят всичко зависещо от тях за изпълнение и преизпълнение на поставените задачи, за по-нататъшното укрепване на държавната, на финансовата, на трудовата и технологическата дисциплина.

Искам да изразя голямото си задоволство от онова положение, залегнало в законопроекта, което задължава органите за държавен и народен контрол да насочват своята дейност преди всичко за разкриване и премахване причините, които водят до грешки и нарушения. Това има изключително голямо значение за предпазване на кадрите и тяхното възпитание.

Правото на комитетите за държавен и народен контрол да обявяват благодарност, да награждават или да предлагат за отличия и награди колективи и отделни лица за високи постижения в изпълнението на трудовите им задълже-

ния, за разкриване на резервите в народното стопанство, за предотвратяване на посегателствата върху социалистическата собственост и пр. има голямо значение за възпитателната роля, която се отрежда на органите за държавен и народен контрол.

Другарки и другари! Във високоотговорната и патриотична дейност, която органите за държавен и народен контрол разгръщат по места наред с хилядната армия народни контрольори, участвуват и над 15 000 сдружени земеделци. Те заедно с всички останали дейци на органите за държавен и народен контрол и за в бъдеще ще работят неотклонно за спазване на социалистическата законност, ще водят борба за спазване на държавната, трудовата, производствената и финансовата дисциплина.

От името на парламентарната група на Българския земеделски народен съюз изразяваме пълното си съгласие с внесения за обсъждане и приемане от Народното събрание законопроект за държавен и народен контрол и ще гласуваме за неговото приемане, защото сме дълбоко убедени, че с този закон се създават нови предпоставки за изпълнение и преизпълнение на програмата за изграждане на развито социалистическо общество у нас, за по-нататъшния възход на нашата социалистическа родина — Народна република България.

Благодаря ви. (*Ръкопляскания*)

Председателствуващ Милко Тарабанов: За изказване има думата народният представител Ангел Шишков.

Ангел Шишков: Другарки и другари народни представители! На вниманието ни е представен законопроект, който има не само значение на правна регламентация на определена държавна дейност, но до голяма степен и принципно значение, тъй като дава израз на основните закономерности на нашето държавно и обществено развитие на етапа на изграждане на развитото социалистическо общество. Разрешете ми да отбележа някои от тези принципни моменти, които са ярко свидетелство за процеса на непрекъснато усъвършенствуване на социалното управление на Народна република България.

1. Законопроектът за държавен и народен контрол отразява основната тенденция в развитието на социалистическата политическа система — нейната непрекъсната и всеобхватна демократизация. В условията на изграждане на развито социалистическо общество се извършват закономерни промени в същността на политическата власт, протича прогнозираният още от класиците на марксизма-ленинизма процес на „обратно поглъщане на държавната власт от обще-

ството“. Държавата на диктатурата на пролетариата прераства в общонародна държава. В съответствие с тази тенденция законопроектът последователно развива двуединната същност на социалистическия контрол — и като държавна дейност, и като функция на общественото самоуправление.

Развитието на формите на обществен контрол успоредно с формите на държавен контрол през целия период на нашето социалистическо изграждане, високата партийна оценка за ролята на обществения контрол, намерила израз в материалите на Юлския пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия (1968 г.) и на Десетия конгрес на Българската комунистическа партия, подготвиха почвата за предложеното ни ново законодателно решение, което провежда правната регламентация в съответствие с настъпилите промени в обществените отношения и с програмните партийни постановки.

2. Със създаването на единна система за държавен и народен контрол се преодолява съществуващата преди прекалена автономност на различните контролни органи, при която не рядко явление бяха несъгласуваността, липсата на единство в критериите, дублирането на контролната дейност и като резултат — излишното разпиляване на обществени сили и непълноценното използване на богатите възможности за всеобхватен и системен контрол върху действията на всички звена от системата на социалното управление.

Общите цели на държавните и обществените контролни форми, единните принципи, върху които се организира и действа цялата политическа система — както нейните държавни, така и обществените ѝ звена, единната воля и интереси, на които служат при социализма разнообразните контролни форми и средства, — всичко това логично доведе до създаването на система за всеобхватен народен контрол, която в широкия смисъл на думата включва и държавните, и държавно-обществените, и обществените форми на контрол. Провеждането на линията на интегриране на различните контролни форми пресича възможностите за откъсване на държавния контролен апарат от неговата жизнена обществена опора и едновременно дава на обществения контрол възможността да използва при нужда държавните властнически правомощия, по-успешно да съчетава методите на убеждение и на принуждение в контролната дейност.

Ленин нарича привличането на трудещите се към ежедневна работа по управление на държавата „чудесно средство“, което дава възможност с един удар да се удесетори държавният апарат и с което нито една капиталистическа държава не е разполагала и не може да разполага. Създаването на единната система за контрол е важна предпоставка за разширяване участието на трудещите се в контрола и ед-

новременно — за решително повишаване ефективността на това участие.

3. В предложения законопроект още по-последователно са приложени основните принципи, върху които се изгражда и действа нашата политическа система.

Принципът на демократизма е проведен последователно не само в общата организация на единната система, но и в разпоредбите относно състава на контролните органи. Въведено е изборното начало отгоре до долу. Предвидена е демократичната възможност за предсрочно отзоваване на народните контролбори, които не са оправдали оказаното им доверие. Всички контролни органи се отчитат за дейността си — пред съответно избралите ги представителни органи или колективи или организации. По този начин се отговаря на едно съществено изискване на партийната програма да се постави целият държавен апарат в още по-пълна и непосредствена зависимост от трудещите се и от техните представителни органи.

Принципът на народния суверенитет намира нов израз в по-широкото третиране на задачите на контролната система. Органите за държавен и народен контрол упражняват общ контрол както върху законосъобразността, така и върху целесъобразността на актовете и действията на подконтролните звена от системата за социално управление. На практика това означава, че контролните органи имат за задача да следят за най-пълно съответствие на актовете и действията на подконтролните органи и организации на волята и интересите на трудещите се, за използване на форми и методи с висока ефективност, способни да отговарят своевременно на динамиката на нашето социално-икономическо развитие, на най-актуалните интереси на обществото, отразени в партийните документи или изразени пряко от населението, още преди тези интереси да са получили законодателен израз.

Принципът на демократическия централизъм е проведен при едно ново, съответстващо на настоящия етап съчетание между демократичното и централистичното начало. Достатъчно показателни в това отношение са както структурата, така и формите на подчиненост и подотчетност на контролните органи.

4. Принципно значение имат разпоредбите на законопроекта, които дават възможност в дейността на контролните органи да се привличат необходимите нещатни сътрудници — специалисти, производственици и други граждани. В това отношение законопроектът доразвива демократичните принципи на организация и дейност на контролната система, дава конкретен израз на известната Ленинова постановка, че политическата власт при социализма е „власт, открита за всички, достъпна за всички...“ „Откритият“ характер на единната контролна система я превръща в средство за пого-

ловното привличане на най-широките слоеве на трудещите се в управлението.

Другарки и другари народни представители! Важна особеност на нашето социално управление е последователното съчетаване на демократизма с научното равнище. Това съчетание намира израз и в законодателния процес. Нашето социалистическо законодателство се опира на обективните закономерности на общественото развитие, на обобщението и анализа на обществената практика. Предложеният законопроект концентрира в себе си богатия опит не само на нашето социалистическо развитие, но и на най-ценното от опита на цялата социалистическа система и преди всичко — неизчерпаемия опит на съветската контролна система.

Показателен в това отношение е етапът, който непосредствено предхожда внасянето на законопроекта за държавен и народен контрол в настоящата сесия на Народното събрание. Това беше период на осъществяване на практика постановките на партийната програма, в съответствие с които Централният комитет на Българската комунистическа партия и Държавният съвет на Народна република България утвърдиха Концепция и Основни положения за организацията и дейността на органите за държавен и народен контрол. Новосъздадените контролни органи развиха богата и многообразна дейност, която позволи да се проверят на практика принципите и механизмът на действие. По този начин се формира базата за последователното и стабилно законодателно уреждане на материята. В известен смисъл може да се каже, че беше проведен своеобразен социален експеримент, който предхождаше законодателното уреждане и допринесе за научното равнище на разработките, за отразяване в тях резултатите от социалната практика. Не само в процеса на работа върху законопроекта, но и при неговото широко предварително обсъждане натрупаният опит намери своето обобщение, оценка и нормативно отражение. Доразвити бяха някои постановки на Основните положения, преодоля се скептицизмът по отношение на други, потърсиха се допълнителни юридически гаранции за неотклонното претворяване в живота на основните принципи на организация и действие на контролната система, за най-пълно подчиняване на нейната дейност на интересите на социалистическото общество.

Показателен е опитът от съвместната работа на единните контролни органи с органите и организациите на Отечествения фронт. В изпълнение решенията на Десетия конгрес на партията и на Основните положения на единната система Отечественият фронт набеляза пътищата за активно участие на нашите органи и организации в дейността на системата за контрол. За по-нататъшното подобряване на съвместната работа в новите условия Бюрото на Националния съвет на Оте-

чествения фронт и Комитетът за държавен и народен контрол приеха през 1972 г. съвместни решения. Те отразиха богатите традиции на сътрудничество и едновременно издигнаха това сътрудничество на равнището на целенасочената, единна и съгласувана дейност. Наши представители бяха утвърдени за заместник-председатели, а на редица места, особено в общините — за председатели на комитетите за държавен и народен контрол. Чрез своите представители отечественофронтските комитети и организации получиха възможност бързо да пренасят сигналите, критичните бележки и предложенията на трудещите се, направени по различни поводи в контролните органи, и по този начин да участвуват в планирането на контролната дейност, да я насочват към най-острите, възникващи населението нерешени въпроси и слабости. Подобри се съставът на местните комисии за народен контрол. Съгласувано с Комитета за държавен и народен контрол се провежда системна работа за повишаване квалификацията на народните контрольори.

Най-общият преглед както на практиката, така и на плановете за съвместна контролна дейност показва, че главно внимание е насочено към изпълнението на Декемврийската социална програма, както и към реализиране на направените по време на изборите за народни съвети в началото на тази година предложения и поръчения на избирателите.

Своеобразно обобщение на нашата съвместна дейност по контрола бяха проведените в края на месец май тази година зонални теоретично-практически конференции по проблемите на ролята на Отечествения фронт в развитието на социалистическата демокрация. В конференциите наред с активна на Отечествения фронт активно участие взеха представителите на комитетите за държавен и народен контрол. В изказванията както на ръководните отечественофронтски дейци, така и на ръководителите на комитетите за контрол проблемите на съвместната работа бяха третирали широко, задълбочено и компетентно. В тях пролича убеждението от необходимостта за най-активно сътрудничество, а изнесеният опит беше недвусмислено доказателство за далновидността и обосноваването на партийните постановки за развитието на единната система за контрол.

Ето защо с пълно основание можем да смятаме, че предложеният на вниманието ни законопроект вече е премиал първата проверка на практиката и с неговото приемане контролната дейност ще се развива по линия на по-нататъшното усъвършенствуване, на обогатяване на положителния опит и бързо отстраняване на слабостите и недостатъците, които вече са констатирани.

Другарки и другари! Единната социалистическа законност в еднаква степен е задължителна както за държавните орга-

ни, така и за обществените организации и гражданите. И държавата, и цялото общество при социализма са заинтересувани от неотклонното и точно спазване на законите и другите правни актове, които са юридически израз на волята и интересите на трудещите се. В този смисъл всеки закон, всеки държавен акт представлява не само определен интерес, но до голяма степен и насока за дейността на Отечествения фронт като най-всеобхватна общественно-политическа организация, като широка обществена опора на народната власт.

Но ние имаме всички основания да разглеждаме предложения законопроект за държавен и народен контрол като акт с особено значение за дейността на нашата организация, като държавен нормативен акт, който очертава едно от най-главните направления на нашето участие в осъществяването на общественно-икономическата политика на партията и на социалистическата държава. И едновременно с това, разрешете ни нескромността, смятаме, че и без активната и масова работа на Отечествения фронт, на профсъюзите и на другите обществени организации не биха могли да се осъществят както основният замисъл, така и редица конкретни текстове на закона.

Става дума например за последователното приложение на такива принципи на социалистическия контрол като масовост, гласност, всеобхватност. По силата на своя характер, начин на организация и форми на дейност Отечественият фронт, профсъюзите и другите обществени организации разполагат с богати възможности да въвличат все по-широк кръг граждани, представители на различни социални слоеве в контрола, за широко популяризиране на резултатите от направените проверки, за развитие и на собствени, специфични контролни форми, чрез които да се допълва дейността на единната контролна система.

В същата степен това се отнася и до прилагането на предвидените в законопроекта средства за отстраняване на констатираните при проверките слабости и недостатъци. В съответствие с новия етап в развитието на социалистическата ни държавност тези мерки са израз на едно ново съотношение между методите на убеждение и на принуждение, между традиционните държавни и обществените средства за въздействие. Законопроектът предвижда възможност за обявяване на общественено порицание и наред с това — за предаване материалите за констатираните нарушения за обсъждане от обществените организации или за разглеждане от другарските съдилища. По този начин дейността на обществените организации и по-специално на Отечествения фронт се оказва от съществено значение не само за самата проверяваща дейност, но и за отстраняване на отклоненията и не-

съответствията във функционирането на различните звена от подконтролната система.

От друга страна, нашето участие, участието на обществените организации в осъществяването на закона, след като той бъде приет, несъмнено ни снабдява с нови, значително по-ефикасни от досегашните средства за последователно изпълнение на една от основните функции на Отечествения фронт — системното изучаване на интересите, настроенятията и предложенията на гражданите, отстояване, защита на законните права на трудещите се срещу евентуални прояви на бездушие, бюрократизъм, субективизъм от страна на някои държавни органи и длъжностни лица.

Социалистическата демокрация се развива върху основата на законността, на точното и неотклонно спазване на превърнатите в правни предписания воля и насъщни интереси на трудещите се. Всяко нарушение на социалистическия правен ред представлява пряко или косвено посегателство върху интересите на народа или върху правата на отделните граждани, а в крайна сметка — върху социалистическата демокрация, върху самата същност на социалистическия обществен строй. Обратно, точното и неотклонното спазване на законите и другите правни актове създава благоприятна атмосфера за разгръщане активността и инициативата на гражданите, засилва самочувството им на стопани на своята страна.

В доклада на др. Тодор Живков пред Националната партийна конференция беше отделено специално внимание на проблема за социалните условия на работа и живот на трудещите се като извънредно важен фактор за повишаване обществената производителност на труда. В тази насока са формулирани и задачите на Отечествения фронт: по-пълно да се използват възможностите на организацията, нейната дейност по-тясно да се свързва с работата на държавните органи, да се увеличат грижите на органите и организациите на Отечествения фронт за решаване на социално-битовите въпроси на трудещите се. В съответствие с тези постановки Отечественият фронт насочва своята многостранна дейност както към последователното обществено съдействие за повишаване жизненото равнище на народа, така и към създаване на обществена среда, в която социалистическият труженник да разгръща свободно своите способности и инициатива, нетревожен от нерешени битови проблеми, от закононарушения и други отрицателни прояви.

Февруарският пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия по проблемите на идеологическата работа подчерта, че в борбата срещу отрицателните прояви не могат да се постигнат трайни успехи, ако в нея не се вълвличат цялото население, всички органи и органи-

защити, ако не се утвърждава обстановка на непримиримост към нарушителите на обществения ред и законност. Задачата за повишаване ролята на Отечествения фронт в създаването на социалистическа обществена атмосфера е свързана с резултатите от нашата цялостна дейност — както идейно-възпитателна, така и организаторска, както участието ни във формирането на социално-икономическата политика, така и мобилизиране на населението за нейното осъществяване. Цялата тази дейност допринася чрез различни форми за повишаване равнището на общественото съзнание и на обществената дисциплина като предпоставка и важно условие за съзателното и активно участие на трудещите се в социалистическото и комунистическото строителство. Като особено важно звено в този комплекс ние разглеждаме нашето участие в единната система за държавен и народен контрол, което в предложения законопроект е колкото наше право, толкова и наше задължение, наша висока отговорност пред партията и народа.

Отражение на новия етап в развитието на демократичната природа на нашия обществен строй, законът за държавен и народен контрол несъмнено ще изиграе ролята на важен фактор за по-нататъшното демократизиране на нашия обществен живот, за още по-пълно подчиняване дейността на системата за социално управление на волята и интересите на трудещите се.

Затова безрезервно подкрепям внесеня законопроект и ще гласувам за него. *(Ръкопляскания)*

Председателстващ Милко Тарабанов: Другарки и другари народни представители! Изказаха се четири народни представители по предлагания законопроект. Има ли други народни представители, които желаят да се изкажат? — Няма.

Пристъпваме към първо гласуване на законопроекта.

Народните представители, които са съгласни законопроектът да бъде приет по принцип, моля да гласуват. Приемат се.

Законопроектът се изпраща на Законодателната комисия за допълнителни съображения и обсъждане, след което ще се постави на второ гласуване.

Преминаваме към разглеждане на четвърта точка от дневния ред:

Законопроект за Държавния архивен фонд.

Вносителят на законопроекта е уведомял, че няма да прави доклад, тъй като смята, че мотивите, които са представени, са достатъчни.

(Мотивите и текстът на законопроекта — приложение № 4, I).

Има думата докладчикът на комисията народният представител Ангел Шишков.

Ангел Шишков: Другарки и другари народни представители! Законопроектът беше разгледан най-внимателно и задълбочено на заседание на Законодателната комисия, Комисията по науката, образованието и техническия прогрес и ръководството на Комисията по изкуството и културата.

По законопроекта бяха направени редица предложения, които са отпечатани и своевременно раздадени на народните представители. Затова позволете и на мен да не ги чета, защото ще бъде излишно повторение на вашия труд да ги прочетете и проштудирате сами.

Комисиите и сега поддържат предложенията, които са направени, а ще обърнат внимание и на онези предложения, които ще се направят при разискванията. И тогава общо ще докладваме предложенията на трите комисии.

(Предложението на Законодателната комисия — приложение № 4, II)

Председателстващ Милко Тарабанов: Думата за изказване по законопроекта има народният представител Димитър Косев.

Акад Димитър Косев: Уважаеми другарки и другари народни представители! Внесеният за обсъждане и гласуване в Народното събрание законопроект за Държавния архивен фонд има голямо значение за развитието на нашата наука и култура.

Държавният архивен фонд на Народна република България представлява неocenимо национално богатство. В документалните материали, които се съхраняват в него, е отразена дейността на държавните органи, на много обществени, политически и културни организации и учреждения, на велики български синове, на хиляди знайни и незнайни герои, на целия български народ, истинския творец на нашата история. В него е отразен целият сложен процес на историческото развитие на българското общество през вековете.

Документалните материали на Държавния архивен фонд са необходими на държавните, политическите и обществените дейци, на научните и културните работници, на историци, философи, икономисти, писатели, кинодейци, журналисти и т. н. Без държавен архивен фонд не могат да се развиват творчески и успешно обществените науки. Той е тяхната огром-

на лаборатория. Нека си припомним думите на В. И. Ленин, че научният социализъм на Маркс и Енгелс е изграден на Монблан от факти, голяма част от които са извлечени от архивите на различни страни. Нека припомним и това, че едно от най-бележитите произведения на Ленин „Развитие на капитализма в Русия“ е изградено върху основата на огромно количество документални архивни материали.

Преди повече от 22 години, когато се поставяше началото на Държавния архивен фонд на Народна република България и се подготвяше постановлението на Министерския съвет, отбелязано от другаря министър в мотивите към настоящия законопроект, беше създадена за целта една комисия от юристи, историци, архивисти, писатели и др.

В тази комисия най-активно участие взе един от най-изтъкнатите съветски специалисти в областта на архивното дело. Той бе изпратен от Главното управление на съветските държавни архиви по покана на нашето правителство. Със своите големи познания и с богатия си опит този съветски другар оказа извънредно ценна помощ при изграждане на научна основа структурата и организацията на нашия държавен архивен фонд.

Във връзка с това ще отбележа, че нашият съветски колега бе неприятно изненадан тогава от хаотичното състояние на архивното дело в България и се стараеше да ни даде между другото в деликатна форма един важен съвет. В заседанията на комисията и в отделни разговори той казваше: „В Съветския съюз ние пазим документалните материали по-строго дори отколкото се пази един завод, защото ако един завод по някакъв начин пострада, той може да се възстанови или да се построи друг, но ако някой уникален документ с изключителна важност бъде унищожен, той вече не може да се възстанови по никакъв начин.“

Тази мисъл е много поучителна за нас, за нашето небрежно отношение към документалните материали не само в миналото, но за съжаление и в наше време. Тази наша небрежност е толкова по-поразителна, като се има предвид, че поради редица исторически причини нашите държавни архиви са твърде бедни, да не кажа най-бедни.

Сред държавите, създадени в Европа след разпадането на старите робовладелски държави, българската държава е една от най-старите. Скоро ние ще чествуваме всенародно 1300-годишнината от нейното основаване. Но по количеството на документалните материали нашият държавен архивен фонд е един от най-бедните, да не кажа най-бедният в Европа.

Ние не притежаваме архивния фонд на средновековната българска държава. Той загина безвъзвратно след разгрома на българската държава от завоевателите в 1393 г. В

продължение на близо 500 години чуждо иго злите бури на нашата история разпиляха и това, което се беше запазило по манастири и църкви.

Когато започна българското национално възраждане, нашите велики революционери-демократи първи започнаха да издирват и обнародват документи за миналото на българския народ. Патриотите на тази славна епоха на българската история разбираха огромното значение на документалните материали, свързани с националноосвободителното движение, и ги пазеха като зеницата на очите си. Една от причините, която накара Васил Левски след обира в Арабаконак да отиде в Ловеч, тъкмо когато цялата турска полиция бе вдигната на крак, за да го залови, бе грижата му да прибере и запази архивите на Вътрешната революционна организация. Благодарение на далновидността на тези велики български синове, на тяхното дълбоко чувство на отговорност пред бъдещите поколения можаха да се запазят при невероятно тежки условия значително количество документи за българската национално-демократическа революция, от които по-късно бе образуван архивът на българското Възраждане.

Но какво става в буржоазна България след Освобождението, когато имаме вече своя държава? Започва ново разпиляване и унищожаване на архивното ни богатство. По бакалниците се увива халва, сирене и кашкавал с уникални документи. Частни лица присвояват ценни държавни архиви. Много учреждения, за да се освободят от натрупаните архиви, захвърлят ги по таваните, а след това и на боклука или ги пращат за претопяване в книжната фабрика в Княжево. Буржоазните правителства не се погрижиха да турят ред в архивното дело на страната и така много ценни документални материали бяха унищожени безвъзвратно.

Другарки и другари народни представители! Позволих си да направя тази бегла справка за историческата съдба на нашето архивно дело не толкова, за да обяснявам защо нашият държавен архивен фонд за периода до 9 септември 1944 г. е твърде беден и непълен, колкото да покажа каква порочна практика по отношение на архивното ни богатство беше създадена вече през този период. Тази порочна практика бе пуснала твърде дълбоки корени и не можеше да не окаже влияние върху нашата общественост и след събарянето на буржоазния строй. Ние не можахме да преодолеем бързо това наследство от миналото безразсъдно, безотговорно и безнаказано разпиляване и унищожаване на ценни документални материали.

Поради това нашите държавни архиви продължаваха да търпят сериозни загуби и след победата на 9 септември. Учрежденията продължаваха да изпращат за претопяване стари, ненужни според тях архиви. Много новосъздадени уч-

реждения и предприятия се отнасяха с пълно нехайство към своите архивни служби. Допускаше се дори да се правят подаръци с наши документални материали. Някои от тези подарени документални материали по-късно се превърнаха в камъни, с които бият по нашата глава. Това се отнася за времето до 1952 г., когато бе създаден Държавният архивен фонд въз основа на указ на Президиума на Народното събрание и постановление на Министерския съвет. Но както е отбелязано съвсем накратко и в мотивите към разглеждания тук законопроект, порочната практика да се унищожават ценни документи, макар, разбира се, в много по-ограничен размер, не бе прекратена и след създаването на Държавния архивен фонд. Могат да се посочат в това отношение много и много примери.

Ето защо считам, че внесеният за разглеждане от настоящата сесия законопроект за Държавния архивен фонд е съвършено навременен и необходим. А като се имат предвид загубите, претърпени досега от държавните ни архиви, може да се каже, че с внасянето на този законопроект ние сме доста закъснели.

Новият закон поставя на по-здрави научни основи архивното дело у нас. Той отговаря на изискванията на нашето общо движение напред към изграждане на развито социалистическо общество. Със своите ясни разпореждания и с по-строгите си санкции този закон и правилникът, който ще се изработи за прилагането му, ще осигурят по-правилно образуване на отделните фондове, правилното им събиране, съхраняване и използване в централизирания Държавен архивен фонд и което е особено важно според мен, този закон ще трябва да тури окончателно край на всякакво своеволно и безотговорно унищожаване на документи с научно и практическо значение.

Другарки и другари! Тук аз с удоволствие слушах, когато се препоръчваха колкото се може по-строги санкции по отношение на тези малко, но несъзнателни български граждани, граждани на социалистическа България, които си позволяват да ощетяват нашето селско стопанство под различни форми. Това е много правилно, но все пак аз бих казал, че тези щети са съвършено дребна работа в сравнение с онези щети, които се нанасят на нашето архивно богатство. Защото като човек, който е работил в тази област и работи с архивни материали в България и вън от България, аз мога да ви уверя, че един унищожен архивен фонд на едно учреждение след 50 или 100 години ще струва не стотици, ще струва милиони левове. От Съединените щати са пръснати хора по цял свят и където могат, дават огромни средства, за да купуват документални материали, понеже искат да съз-

дадат там огромна документална база и за техните нужди, и за използването ѝ от научни работници от целия свят.

Така че тези наглед непотребни книжа, които се унищожават и безотговорно изхвърлят, всъщност и сега, но особено след десетилетия ще придобият огромна стойност.

С една дума законопроектът е навременен и много добър и следва да гласуваме за неговото приемане. Но както показва опитът, често пъти и най-добрият закон не постига напълно целта си, ако тези, които ще го изпълняват, не са провикнати от съзнанието за важността на материята, която той урежда. В случая имам предвид доста закоренялото в много учреждения и организации неправилно, небрежно отношение към нашето архивно богатство.

Ето защо ще бъде полезно, струва ми се, след обнародването на закона и изработването на правилника за прилагането му да се проведе широка разяснителна работа за строго спазване на неговите разпоредения, за значението въобще на нашето архивно богатство.

В това отношение могат много да помогнат и нашите периодични издания, историческа литература, ежедневната преса и другите средства за масова информация. Във вестниците ние много често четем съобщения за повредени или занемарени паметници на културата, призиви за тяхното запазване. И трябва да се каже, че у нашия народ вече е запалена голяма любов към паметниците на нашата стара и съвременна култура, навсякъде се полагат топли грижи за опазването и поддържането им, проявява се разбиране за тяхното научно и възпитателно значение.

Нито един тревожен глас обаче не е издиган досега в пресата или в други наши издания за похабяването на ценни документи, за унищожаването на цели архивни фондове. Необходимо е следователно чрез широка разяснителна работа да се насади у всички, които имат отношение към архивното дело, правилно разбиране за значението на документалните материали и високо съзнание за тяхното запазване. По такъв начин ще се помогне, щото Законът за държавния архивен фонд на Народна република България да постигне напълно целта, за която е създаден.

Накрая позволете ми, другарки и другари, да кажа няколко думи за състоянието на материално-техническата база на Държавния архивен фонд, за условията, при които се съхранява и използва нашето архивно богатство, и за необходимостта от бързи мерки за подобряването му. Защото приемането на този закон осигурява правилното събиране и запазване на архивното богатство, но не и неговото предпазване от по-нататъшно повреждане при използването му.

Държавният архивен фонд и поделенията му при изграждането им през 1952 г. не разполагаха с каквато и да било

материално-техническа база, пригодена специално за тази цел. Нашите архивни работници проявиха голяма любов към архивното дело, висока научна квалификация и умение и усилия при извънредно тежки условия да осигурят запазването на събраните архивни фондове. В своето 23-годишно съществуване държавните архиви са приели за съхранение 40 000 фонда с 2 500 000 архивни единици. Но заедно с нарастване количеството на държавните архиви и броя на желеаещите да ги използват все по-осезателно се чувствуваха лошите последици от липсата на необходимата материално-техническа база.

В повечето от учрежденията, организациите и предприятията документите са се съхранявали и продължават и сега да се държат в неподходящи и неприспособени за целта помещения — мазета, тавани, килери и др. Ниското качество на хартиите и лошите условия на съхранение често водят до разрушаване на документите. Много от тях са поразени от различни биологически, механически и физико-химически причинители. Така те често, още преди да постъпят в държавните архиви, са замърсени, похабени, заразени от плесени, обгорени, въобще са пострадали и се нуждаят от възстановяване и укрепване.

В държавните архиви не навсякъде са осигурени обаче подходящи условия за съхраняването на приетите в техните хранилища документи. В страната няма построено нито едно архивохранилище специално за целта, а от тези, които сега се използват уж временно, нито едно не отговаря на всички необходими изисквания. В настоящия момент държавните архиви разполагат със 107 архивохранилища, от които 46 са извън сградите на архивите и 6 вън от градовете. На пръв поглед цифрата е внушителна, но техният капацитет е ограничен и те вече са препълнени.

Също така хранилищната база е силно децентрализирана, което създава големи грижи на архивите. При това положение не може да се осигури постоянна охрана, сигнализиране и вземане на мерки при опасност от пожар или природно бедствие. Голяма част от архивохранилищата се намират в остарели и непригодни сгради или мазета, където е невъзможно да се осигурят поне някакви елементарни условия за съхраняването на документите. В много от тях влагата е над допустимите граници. Децентрализирането на хранилищата създава неудобства, свързани с транспорта, и налага постоянно разнасяне на документите от читалните до архивохранилищата и обратно.

Капацитетът например на архивохранилищата в околните държавни архиви на Плевен, Русе, Бургас, Габрово, Пловдив, Шумен, Софийския градски и околния държавен

архив е вече напълно изчерпан, поради което те не приемат повече документи и са принудени да ги оставят в учрежденията, организациите и предприятията по-дълго време след изтичането на законоустановените срокове. А това крие опасност от похабяване или унищожаване на документални материали, след като се задръстят помещенията, в които се съхраняват.

Оборудването вътре в архивохранилищата е твърде примитивно. Стелажите са най-различни и с разнообразни габарити, приспособени към конкретните условия. Липсват климатични и сигнални инсталации и съоръжения. Няма условия за провеждане на обезпрашаване, дезинфекция и дезинсекция на архивните документи.

Следствие на дългогодишни и неподходящи условия, при които се съхраняват документите в учрежденията, в някои държавни архиви известна част от тях са повредени и се нуждаят от консервация и реставрация. Обаче съществуващата лаборатория при Централното управление на архивите е с твърде ограничени възможности. Голяма част от извършващите се в нея процеси стават ръчно. Все още липсва в тях поточен, механизирен процес на работа.

За опазването на документите, съхранявани в архивите, твърде много може да спомогне микрофотокопирането им и създаването на застрахователен фонд. Това вече се прави във всички страни, където архивното дело е поставено на научни основи. За тази цел обаче е нужно създаването на районни фотолаборатории в страната, снабдени с необходимата техника. В това отношение ние далеч сме изостанали от редица страни, които са разрешили за себе си този проблем.

Всичко това налага да се вземат сериозни мерки за осигуряването на добра материално-техническа база на държавните архиви за съхраняването на приетите от тях документи. Наложително е да се построят постепенно специални сгради за нуждите на архивите, съоръжени с най-модерна техника, необходима за създаване на условия за съхраняване на документите.

Отряден факт е, че в тази насока се правят вече първите стъпки. Набелязана е програма за строителство на сгради за държавните архиви през седмата и осмата петилетка. Изработени са идейни проекти на 5 архива за строителство, като се правят стъпки за осигуряване на необходимите средства. И все пак това е твърде далечна перспектива.

Централното управление на архивите и всички държавни архиви полагат много усилия за организиране на постоянен поток от всеобхватна информация за документите, съхранявани при тях към заинтересуваните научни институти, партийни и държавни органи, необходими за използване в тяхната ежедневна работа.

Използването на архивните документи започна веднага след създаването на архивите през 1952 г. и нараства непрекъснато. Трябва да се каже обаче, че и тук лошата материално-техническа база се явява сериозна пречка за най-ефективното използване на събраните и обработените архивни документи. Касае се за това, че в повечето наши държавни архиви няма читални, а читалните, които съществуват, въобще не отговарят на никакви условия. При това най-лошо е състоянието в Централния държавен исторически архив, в който са събрани най-голямо количество документални материали и който се посещава и използва от най-голям брой научни работници, политически, обществени и културни дейци и т. н. Читалнята е в сутерена на Съдебната палата. Действително голямо мъчение е в такава читалня да работиш цял ден с документи, особено ръкописи, с различни почерци.

Накъсо казано, материално-техническата база на нашите държавни архиви е в много лошо състояние. То създава вече сериозна опасност за правилното им събиране и съхраняване и намалява все повече възможността за научното им използване. Ето защо предлагам строителството за нуждите на Централния държавен исторически архив, на Централния държавен архив на Народна република България и на Централния архив за кино-, фонодокументи, в които се прибира и съхранява основната част от нашите държавни архиви, да бъде включено в плана като национален обект. Само така смятам, че ще може да се излезе по-скоро от опасното положение, в което се намират сега нашите държавни архиви, и да се подобрят условията за тяхното научно използване.

След всичко казано искам още веднъж да заявя, че законопроектът за Държавния архивен фонд е добре обмислен, отговаря на съвременните изисквания и ще гласувам за него.

Благодаря за вниманието! *(Ръкопляскания)*

Председателстващ Милко Тарабанов: Има думата народният представител Димитър Димитров.

Проф. Димитър Димитров: Другарки и другари народни представители! Моят колега акад. Косев направи един обширен и отговорен анализ на състоянието на материално-техническата база на нашия архивен фонд. Аз ще се задоволя да направя един анализ на нормативните материали на законопроекта.

Представеният ни законопроект за Държавния архивен фонд на Народна република България е една навременна и необходима инициатива на Министерството на информацията и съобщенията.

Навременността на тази инициатива се вижда ясно, като се разбере, че от 1951 г. архивното дело у нас се урежда с нормативен акт, създаден в началните години на нашето социалистическо строителство. Оттогава измина почти четвърт век. С изключителен динамизъм се развива нашата страна. Бързо отминават в историята епохални наши постижения, строежи, преобразования. За нас те са съвремие, а за утрешните поколения ще бъдат история. И ние трябва да запазим тази история с възможните пълни сведения и подробности за утрешните поколения.

Необходимостта пък от тази инициатива ясно се очертава, като се държи сметка за ония изменения, които завоеванията на науката, техниката, технологията внесоха в начините на опазване на архивните ценности и начините на тяхното събиране като ценности за страната и народа. Да създаде нормативна основа, и то такава, която да позволи да се използват всички завоевания на науката за съвременно организиране, съхраняване и ползуване на архивното богатство на нашата република, така следва да виждаме и оценяваме основното предназначение на законопроекта.

При полагане основите на нашето социалистическо архивно дело на научна основа ние сме ползували богатата съкровищница на примера и опита на първата социалистическа страна в света. А това е опит, получил световно признание, защото и днес милионите хора, които посещават страната на Ленин, с възхита установяват как и през най-тежките години на класовите борби и бурните години на революционните преобразования всичко ценно и значимо за историята на националностите на тази велика страна е било запазено за изучаване и възпитание на днешното и на утрешните поколения.

За значението на архивното дело, за опазването на цялата многостранна документация на текущия наш живот, утре ставащ вече наша история, след 9 септември ние имаме указанията на Георги Димитров, указания, вдъхновявани от световно признатия пример на първата страна на социализма. Правейки първите стъпки в осъществяване на тези указания, ние имаме всичкото основание да кажем, че именно след 9 септември започна истинската история на българската архивистика, че тогава завърши нейната бедна, откъслечна, хаотична предистория.

Големи са оттогава досега нашите завоевания в тази област. Изгради се цялостна система за формирането, регистрирането, ползуването и опазването на архивното богатство на нашата страна. Подложиха се на научна разработка ония материали, които 66 години българската буржоазия „нема̀ време“ да разработи, да систематизира, да предостави на българската наука. Нека посоча само един пример — архи-

вите по делото на Васил Левски. Буржоазна България не можа да отдели средства и специалисти, за да ги систематизират, да се проучат, преведат и да се издадат. Едва през 1952 г. тези архиви бяха цялостно, вярно и точно преведени и издадени. Разкриха ни те великан, за когото дори поетичното вдъхновение на Вазов е малко. Тези архиви ни разкриха и гнѣсният образ на доносчика поп Кръстю, за когото през буржоазно време десетилетия се водеше спор предател ли е, или е набеден. Не други, а архивните материали на Народната библиотека доказаха, че интуицията на Вазов е била правилна, че поп Кръстю е предателят. Но има ли един между нас, който би отрекъл или дори подценил архивното дело?

Въз основа на първия нормативен акт от 1951 г. се изградиха централизираните специализирани фондове, изградиха се окръжните фондове, създаде се една цялостна и единна система за българската архивистика, която ние дължим на последователната научна политика на партията и народната власт към решаване на големите и отговорни проблеми на българската историография.

Измина обаче близо четвърт век от първото решаване на тези проблеми. Нови положения, нови изисквания, нови завоевания на науката наложиха да се осъвремени нормативната основа с оглед на по-нататъшното успешно развитие на архивното дело в Народна република България.

И при изготвянето на сега представения ни законопроект за Държавния архивен фонд се вижда, че широко е използвано онова ново, което в последно време е завоювала световната наука в областта на архивистиката, което е постигнал съветският опит, а също така и нашият вече немалък 30-годишен опит в тази област.

Новото в законопроекта се изразява в следните главни насоки.

Утвърждава се изцяло ленинският принцип за демократическия централизъм, този универсален принцип на организиране и ръководство на социалистическото общество и по отношение на структурата и ръководството на звената в системата на Държавния архивен фонд.

Разширява се обхватът на обектите, които се включват в системата на нашия беден все още Държавен архивен фонд, като тук ясно се очертава тенденцията да се съобразяват ония нововъведения, плод на научни открития и технически изобретения, които преди 22 години, когато се е издавал първият нормативен акт, не са били внедрени в практиката или не са могли да играят роля в организиране на архивното дело така, както това е в наши дни.

Включват се в обектите на Държавния архивен фонд такива материали, които стават известни на нашата историо-

графия от други страни, но които имат значение за нашата република, като се нормативно урежда въпросът за осигуряване на подходящи копия от тях за ползуване от нашата наука за научноизследователска и националноизпитателска работа.

Уреждат се цялостно с оглед на осигуряване по-добра резултатност не само правомощията, но и задълженията на тези органи в системата на държавния апарат, а също и на ония наши граждани, които в духа на нормативните положения на настоящия законопроект трябва сами да предприемат и да осъществяват мерки по опазването и предоставянето на Държавния архивен фонд документи, материали и вещи, представляващи интерес за този фонд.

С предлагания законопроект се уреждат в духа на високоотговорното социалистическо отношение към паметниците на миналото, включително и архивните материали и документи, ред въпроси относно задължението на гражданите, които притежават такива материали и документи, да не могат да ги изнасят извън страната, а да ги декларират. Тук даже трябва да отстъпи пред интересите на народа и правото на личната собственост на гражданите над вещи, които имат личен произход и характер, но имат обществено значение. Даже ако гражданите са ги придобили по наследство, дарение или завещание, щом като представляват архивна национална ценност, следва да се декларират пред органите на Държавния архивен фонд. А оттук логично следва и предвиденото в законопроекта право, ако такива материали или архиви бъдат застрашени от унищожаване или загубване за националната историография, да бъдат отчуждени по реда на отчуждаването на имоти за държавна и обществена полза.

С ново виждане се урежда в законопроекта и въпросът за сроковете, в които длъжностните лица, организациите и гражданите се задължават да предприемат необходимите мерки за опазване на архивните материали, за опазване интересите на обществото и на гражданите.

С повишено чувство за отговорност се уреждат и въпросите за административните санкции за ония длъжностни лица, които не съзнават и не изпълняват своите задължения по създаването на условия за опазване, събиране, регистриране на архивните материали.

Всички тези важни нововъведения в представения ни законопроект са убедително доказателство за неговата необходимост и навременност. Той следва да бъде преценен като напълно отговарящ на съвременните нужди и изисквания, с оглед задоволяването на които този законопроект е изработен и затова аз го одобрявам и ще гласувам за неговото приемане. *(Ръкопляскания)*

Председателствуващ Милко Тарабанов: Има ли други народни представители, които желаят да се изкажат по законопроекта? — Няма.

Пристъпваме към първо гласуване.

Народните представители, които са съгласни с приемането на законопроекта на първо четене, моля да гласуват с вдигане на ръка.

Мнозинство, приема се.

Преди да се постави на второ гласуване, законопроектът се изпраща на комисииите за допълнително обсъждане.

Другарки и другари, с това завършва днешното заседание.

Следващото заседание ще се състои утре в 16 ч.

Закривам заседанието.

(Закрито в 18 ч. и 55 ч.)

Председател: д-р **Вл. Бонев**

Първи заместник-председател: **М. Тарабанов**

За началник на Стенографския отдел: *Ст. Стоянов*